

KUNSKAPS- OCH METODSTÖD

för prövning av barnets bästa

Länsstyrelserna

Kunskaps- och metodstöd för prövning av barnets bästa

Projektledare	Saga Hillerström
Arbetsgrupp	Susanna Elmberger, Martina Holmgren, Anna-Karin Larsson, Rebecka Marcusson, Alexandra Nörby och Martina Rasch.
Projektägare	Länsstyrelsen i Dalarnas län
Illustratör	Annefrid Sjöman
Grafisk form	Confetti AB
Klarspråksgranskning	Meningsbygget – Eva Bergs textbyrå

FÖRORD

Barnets bästa är en av barnkonventionens fyra grundprinciper som resten av rättigheterna ska tolkas igenom. Det innebär att vad som är bäst för varje barn ska vara vägledande i beslut och åtgärder som rör barn. För att komma fram till vad som är barnets bästa inbegrips också en annan central rättighet – barnets rätt att komma till tals och få sina åsikter beaktade i frågor som rör dem. FN:s Barnrättskommitté formulerar att barnets bästa förutsätter en barnsyn som placerar barnet och dess rättigheter i centrum:

”En fullständig tillämpning av begreppet barnets bästa förutsätter ett rättighetsbaserat synsätt, och att alla aktörer engageras för att säkra barnets fysiska, psykologiska, moraliska och andliga integritet som en helhet, samt befästa barnets mänskliga värdighet”

Sverige har kommit förhållandevis långt när det gäller förverkligandet av FN:s konvention om barnets rättigheter som 1:a januari 2020 blev svensk lag. I samband med lagen har även en översyn genomförts av hur svensk lagstiftning och praxis stämmer överens med barnkonventionen. Därtill har en vägledning tagits fram som stöd till rättstillämpare för hur barnkonventionen kan tolkas och tillämpas i Sverige.

Men vi har också utmaningar framför oss. Barnombudsmannen rapporterar om brister i tillämpningen av barnets rättigheter. Det handlar om att barn inte fullt ut ses som rättighetsbärare – exempelvis genom att barn inte får komma till tals, deras åsikter beaktas inte och barnets bästa används inte som ett tillvägagångssätt. Dessutom finns stora skillnader i hur barns rättigheter tillgodoses utifrån var i landet barnet bor.

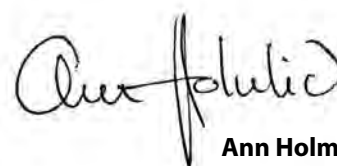
Länsstyrelserna har sedan 2019 ett särskilt uppdrag att samordna och utveckla arbetet med barnets rättigheter och här har vi ett ansvar att stödja arbetet med att säkerställa tillämpningen av barnets rättigheter i hela landet. Vi har även ett ansvar att utveckla vårt eget arbete med att till-

lämpa barnets rättigheter. Det är inom ramen för det arbetet som detta metod- och kunskapsstöd för prövning av barnets bästa har tagits fram.

Metoden hakar i det rättighetsbaserade arbetssättet och ska förstås som en fördjupad analysmetod som blir aktuell att tillämpa då våra uppgifter och beslut berör barn. Genom att systematiskt arbeta barnrättsbaserat säkerställer vi att de barn och unga som berörs av länsstyrelsens verksamhet också får sina rättigheter tillgodosedda. Det handlar såväl om att upptäcka och åtgärda brister i vårt nuvarande arbete som att utveckla och förstärka rutiner och arbetssätt där vi redan idag identifierat barn som målgrupp för vår verksamhet.

Centralt för ett lyckat barnrättsarbete är att länsledning och chefer sätter implementeringen av barnkonventionen på agendan och vidare att vi tillsammans tydliggör och förankrar hur myndighetens olika uppdrag förhåller sig till barnrättsperspektivet. Genom att ställa krav på tillämpning, tydliggöra ansvar och besluta om mätbara mål har vi kommit en lång väg i tillämpningen av barnets rättigheter.

Avslutningsvis vill jag rikta ett stort tack till alla som bidragit till stödets innehåll. Det första steget till att säkerställa att barn får sina rättigheter tillgodosedda är att var och en av oss inför varje ny uppgift ställer oss frågan – berör den här uppgiften barn på något sätt? Om svaret är ja så finns nu detta kunskaps- och metodstöd för prövning av barnets bästa att vägleda oss genom såväl kunskapsutvecklingen som genomförandet av metoden. Jag hoppas att du finner stödet användbart och håller det nära till hands i ditt arbete.

Ann Holmlid

Kontaktlänsråd Barnets rättigheter

I arbetet med kunskaps- och metodstödet har synpunkter inhämtats från Barnombudsmannen, Sveriges Kommuner och Regioner och Myndigheten för delaktighet. Även länsstyrelsens nationella nätverk inom social hållbarhet har lämnat synpunkter.

Stort tack till alla som bidragit i framtagandet av detta stöd.

INNEHÅLL

Bakgrund	6
Länsstyrelsens uppdrag i barnets rättigheter	6
Kunskaps- och metodstöd för prövning av barnets bästa	6
Utveckling av barnrättsarbetet på länsstyrelsen	7
Läsanvisningar och disposition	8
Utgångspunkter för barnrättsbaserat arbete.....	9
FN:s konvention om barnets rättigheter.....	9
Barnkonventionens barnsyn	11
Vad är barnrättsbaserat arbete?	12
Vad innebär barnets bästa?	13
Sveriges barnrättspolitik.....	14
Ansvar för genomförande	16
Vad behöver vi som ansvarsbärare kunna, veta och göra?	17
Att lyssna på barn.....	17
Prövning av barnets bästa	19
När prövar vi barnets bästa?.....	19
Enklare prövning av barnets bästa	22
Prövning av barnets bästa	26
Exempel på tillämpning.....	29
Barns livsvillkor.....	43
Jämlikhet och intersektionalitet	43
Jämställdhet.....	45
Ålder.....	46
Funktionsnedsättning	46
Nationella minoriteter och urfolk.....	47
Våldsutsatthet.....	48
Grundprinciper i barnkonventionen	50
Alla barns lika värde och diskrimineringskyddet.....	51
Barnets bästa	52
Barnets rätt till liv, överlevnad och utveckling.....	53
Barnets rätt att uttrycka sina åsikter och bli hörd.....	54
Källor	55

BAKGRUND

LÄNSSTYRELSENS UPPDRAG I BARNETS RÄTTIGHETER

Länsstyrelserna fick 2019 ett särskilt uppdrag av regeringen att utveckla myndighetens arbete med barnets rättigheter.¹ I beskrivningen av uppdraget står det att arbetet behöver förstärkas i samband med att barnkonventionen blir svensk lag. Det handlar bland annat om att förstärka det strategiska arbetet för mänskliga rättigheter som redan pågår i regeringen. Länsstyrelsen i Dalarnas län samordnar barnrättsuppdraget inom myndigheten.

I uppdraget ingår att utveckla och sprida befintliga metoder och rutiner för att säkerställa tillämpningen av barnets rättigheter inom länsstyrelserna. Arbetet sker inom ramen för länsstyrelsernas nätverk för mänskliga rättigheter och tar stöd av kunskaps- och erfarenhetsutbyte på lokal och regional nivå. Det ingår i uppdraget att möjliggöra samordning och utbyte av erfarenheter. Det ingår också att bidra till ett riktat stöd till länsstyrelserna, baserat på kännedom om lokala behov och förutsättningar. Uppdraget ska genomföras med ett jämställdhetsperspektiv.

Syftet med uppdraget är att göra så att barnets rättigheter tillämpas i högre utsträckning än i dag. Tanken är att tillämpningen ska bli bättre i det praktiska arbetet på både kommunal och regional nivå. Regeringen har lyft fram länsstyrelserna som strategiska aktörer för att öka kunskapen om barnkonventionen och hur den kan tillämpas. Uppdraget genomförs i samverkan med Barnombudsmannen och i dialog med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR).

KUNSKAPS- OCH METODSTÖD FÖR PRÖVNING AV BARNETS BÄSTA

Detta kunskaps- och metodstöd för prövning av barnets bästa har tagits fram i syfte att stötta dig som arbetar i länsstyrelsens verksamheter att systematiskt tillämpa ett barnrättsbaserat arbetssätt. Stödet har tagits fram av uppdragets nationella arbetsgrupp. I den ingår barnrättsstrategier från länsstyrelserna i följande län: Dalarna, Jönköping, Skåne, Värmland, Västerbotten, Väster-norrland och Östergötland.

Enligt länsstyrelseinstruktionens § 5 punkt 3 ska alla beslut och åtgärder som kan röra barn föregås av en konsekvensanalys där särskild hänsyn till barnets bästa tas. Det tillhör med andra ord länsstyrelsens kärnuppdrag att tillämpa barnets rättigheter i verksamheten. Det ska ske utöver arbetet med jämställdhet, tillgänglighet, mänskliga rättigheter och folkhälsa. Vi behöver förstå och hantera alla dessa aspekter såväl separat som intersektionellt, det vill säga i förhållande till varandra. Till exempel behöver vi komma ihåg att barn har mänskliga rättigheter och berörs av hur jämställdheten, tillgängligheten och folkhälsan ser ut i samhället. Detta kan du läsa mer om i kapitlet om barns livsvillkor.

LÄNSSTYRELSEINSTRUKTIONENS 5 §

Förordning (2017:868) med länsstyrelseinstruktion 5 § punkt 1–6

1. Integrera ett jämställdhetsperspektiv i sin verksamhet genom att belysa, analysera och beakta kvinnors och mäns samt flickors och pojkars villkor.
2. Genomgående analysera och presentera individbaserad statistik med kön som övergripande indelingsgrund om det inte finns särskilda skäl mot detta.
3. **Vid beslut och andra åtgärder som kan röra barn analysera konsekvenserna för dem och därvid ta särskild hänsyn till barns bästa.**
4. Vid samråd, beslut och andra åtgärder verka för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning.
5. Integrera de mänskliga rättigheterna i sin verksamhet genom att belysa, analysera och beakta rättigheterna i den egna verksamheten, särskilt skyddet mot diskriminering.
6. Verka för att det av riksdagen fastställda nationella folkhälsomålet uppnås genom att folkhälsan beaktas inom länsstyrelsernas arbete med bl.a. regional tillväxt, samhällsplanering, krishantering samt alkohol och tobak.

Men hur tar vi reda på vad som faktiskt är barns bästa? Först och främst måste vi ha grundläggande kunskaper om barns rättigheter och hur dessa berörs av och tillämpas i vår egen verksamhet. Vi behöver också ha grundläggande kunskaper om barn och barns livsvillkor. Detta kunskaps- och metodstöd ger dig som läsare kunskap om utgångspunkterna för hur du kan bedriva ett barnrättsbaserat arbete i länsstyrelsens verksamhet. Stödet presenterar också olika metoder för prövning av barnets bästa, liksom ger exempel på verksamheter och arbetsuppgifter där ett barnrättsarbete kan bli aktuellt.

Stödet hoppas kunna stimulera till fortsatt utveckling av barnrättsarbetet i länsstyrelsens verksamhet. Genom att systematiskt arbeta barnrättsbaserat kommer vi att fortsätta få syn

på utvecklingsområden. Vi kommer även att få grundläggande verktyg för att utveckla nya rutiner och arbetssätt som säkerställer att barnets rättigheter tillämpas i hela myndigheten.

UTVECKLING AV BARNRÄTTSARBETET PÅ LÄNSSTYRELSEN

Utvecklingsuppdraget i barnets rättigheter handlar om att sprida och utveckla befintliga metoder och rutiner inom myndigheten i syfte att säkerställa tillämpningen av barnets rättigheter. På varje enskild länsstyrelse arbetar en regional barnrättsamordnare som utgör det viktigaste stödet i tillämpningen av barnets rättigheter. Denna barnrättsfunktion ingår i länsstyrelsernas nationella nätverk för mänskliga rättigheter. I nätverket finns alla 21 länsstyrelser representerade.

I utvecklingsuppdragets inledande fas genomfördes en kartläggning i syfte att samla in erfarenheter och goda exempel på hur länsstyrelsen arbetat med prövningar av barnets bästa. Kartläggningen visade att länsstyrelsen har bred och i vissa fall fördjupad kunskap och erfarenhet av att tillämpa barnets rättigheter i verksamheten. Samtidigt saknas det viktig dokumentation om och fungerande rutiner för ett systematiskt barnrättsarbete, det vill säga ett barnrättsarbete som

inbegriper formaliserade prövningar av barnets bästa. Med andra ord har myndigheten stor vana av att applicera ett *barnperspektiv* i verksamheten men inte alltid ett *barnrättsperspektiv* som förutsätter dokumentation av den barnrättsliga analysen. Läs mer om skillnaden mellan barnperspektiv och barnrättsperspektiv på sidan 10.

Detta kunskaps- och metodstöd är ämnat att stötta arbetet med att systematisera länsstyrelsernas insatser för barnets rättigheter. Detta för att genomgående leva upp till vårt ansvar att säkerställa barnets rättigheter i hela myndighetens verksamhet.

LÄSANVISNINGAR OCH DISPOSITION

Materialet är tänkt att kunna användas som ett stöd i såväl kunskapsutvecklingen som i genomförandet av den analysmetod som en prövning av barnets bästa innebär. Stödet är därför utformat så att du som ska använda det direkt kan bläddra fram till metoden på sidan 19 och sätta igång med prövningen. Därefter ska de olika kunskaps- och fördjupningskapitlen kunna fungera som ett stöd till dig i genomförandet av prövningen.

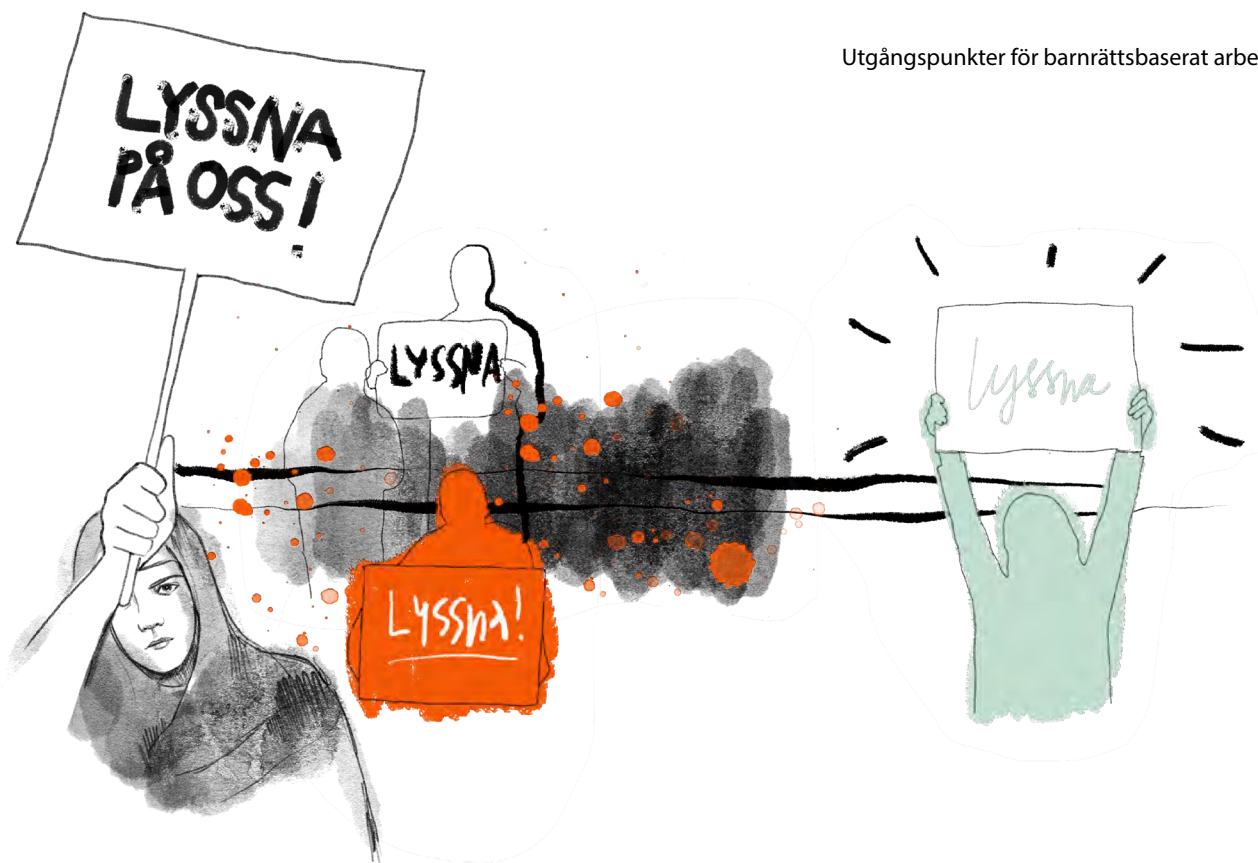
Om du istället vill satsa på att fördjupa dina kunskaper om barnets rättigheter och hur de kan tillämpas systematiskt så läser du hela stödet från pärm till pärm.

Stödet inleds med ett kapitel om centrala utgångspunkter för det barnrättsbaserade arbetet. Här beskrivs bland annat lagen (2018:1197) om FN:s konvention om barnets rättigheter och vad vi som ansvarsbärare behöver kunna, veta och göra för att arbeta barnrättsbaserat.

Därefter följer ett metodkapitel som beskriver metoden för prövning av barnets bästa. Här går stödet igenom hur vi med det rättighets- och barnrättsbaserade arbetet som utgångspunkt tar reda på när vi behöver genomföra en prövning av barnets bästa och i så fall i vilken form. Kapitlet avslutas med några exempel på hur metoden kan tillämpas.

Efterföljande två kapitel är fördjupningskapitel som syftar till att ge stöd och ökad kunskap i genomförandet av barnets rättigheter. Det första av dessa två kapitel behandlar barns livsvillkor och beskriver hur vi med ett intersektionellt förhållningssätt kan förstå och hantera hur flera perspektiv verkar tillsammans. Det andra kapitlet är en fördjupning i barnkonventionens fyra grundprinciper.

UTGÅNGSPUNKTER FÖR BARNRÄTTSBASERAT ARBETE

FN:S KONVENTION OM BARNETS RÄTTIGHETER

FN:s konvention om barnets rättigheter, eller *barnkonventionen* som den ofta kallas, antogs av FN:s generalförsamling den 20 november 1989 och trädde i kraft den 2 september 1990.

Barnkonventionen har ratificerats av totalt 196 länder och är därmed den konvention som flest länder i världen åtagit sig att följa. Sverige ratificerade barnkonventionen 1990, som ett av de första länderna.

Barnkonventionen är ett folkrättsligt bindande avtal som slår fast att barn är individer med egna rättigheter. De är alltså inte föräldrars eller andra vuxnas ägodelar. Konventionen definierar alla människor under 18 år som barn. Den innehåller 54 artiklar som alla är lika viktiga och utgör en helhet. Fyra av artiklarna kan sägas innehålla principer som förmedlar konventionens grundläggande värderingar och barnsyn. Dessa principer ska alltid beaktas i frågor som rör barn:

- **Artikel 2 om skydd mot diskriminering.**
Denna artikel handlar om alla barns lika värde och rättigheter. Alla barn har rätt till alla rättigheter, ingen får diskrimineras, Barnkonventionen gäller för alla barn som befinner sig i ett land som har ratificerat den.
- **Artikel 3 om barnets bästa.**
Denna artikel anger att det som ska beaktas i första hand vid åtgärder som rör barn, är det som bedöms vara barnets bästa. Vad som är barnets bästa måste avgöras i varje enskilt fall. Hänsyn ska tas till barnets egen åsikt och erfarenhet.
- **Artikel 6 om barnets rätt till liv, överlevnad och utveckling.**
Denna artikel handlar inte bara om barnets fysiska hälsa utan också om den andliga, moraliska, psykiska och sociala utvecklingen.
- **Artikel 12 om barnets rätt att uttrycka sina åsikter och bli hörd.**
Denna artikel lyfter fram barnets rätt att bilda och uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som berör barnet. När åsikterna beaktas ska hänsyn tas till barnets ålder och mognad.

För att underlätta förståelsen av barnkonventionen kan artiklarna i barnkonventionen delas upp i ett antal huvudområden. Områdena grupperar några av rättigheterna utifrån deras karaktär och syfte. Just denna gruppering kommer från Barnombudsmannen.

- **Skydd:** mot våld, vanvård eller övergrepp; ekonomiskt utnyttjande; narkotika; handel med barn; sexuellt utnyttjande; tortyr och dödsstraff; väpnade konflikter.
- **Stöd:** alternativ omvårdnad; barn på flykt; barn med funktionsnedsättning; barn i straffprocess; rätt till översyn avseende omhändertagande av barn.
- **Familj:** uppfostran och utveckling; föräldrars ledning; rätt att inte skiljas från sina föräldrar; familjeåterförening; olovligt bortförande; adoption.
- **Utveckling:** hälsa och sjukvård; barn med funktionsnedsättning; skälig levnadsstandard; utbildning; lek, vila och fritid; social trygghet.
- **Demokratiska rättigheter:** namn och nationalitet; behålla sin identitet; yttrande och informationsfrihet; rätt till privatliv; rätt till information; barn från minoritetsgrupper och urfolk; rätt till tanke- samvets- och religionsfrihet; föreningsfrihet och fredliga sammankomster.

För att övervaka efterlevnaden av barnkonventionen finns en FN-kommitté för barnets rättigheter. Den kallas *barnrättskommittén*. Vart femte år ska alla konventionsstater lämna en rapport till barnrättskommittén. Barnrättskommittén drar därefter slutsatser utifrån underlaget som kommit in. Till sammans med slutsatserna ger barnrättskommittén synpunkter på arbetet med barnkonventionen. Den ger också rekommendationer för hur arbetet med barnkonventionen kan fortskrida.

Barnrättskommitténs senaste rekommendationer till Sverige kom 2015. Sedan dess har flera viktiga åtgärder vidtagits av regeringen. Exempelvis har barnkonventionen blivit lag i Sverige,

en översyn av hur svensk lagstiftning och praxis stämmer överens med barnkonventionen har genomförts² och som stöd för rättstillämpare har en vägledning för hur barnkonventionen kan tolkas och tillämpas i Sverige tagits fram.³

BARNRÄTTSKOMMITTÉNS REKOMMENDATIONER

Barnrättskommitténs rekommendation till Sverige om att införa obligatoriska barnkonsekvensanalyser. Barnkonsekvensanalysen är en alternativ metod till prövningen av barnets bästa, men ingår ofta även som en del av den – till exempel i länsstyrelsens arbete. Enligt rekommendationen ska metoden användas vid alla beslut och processer som rör barn. Det kan vara till exempel i samband med lagstiftning, vid budgetfrågor eller vid ärenden som rör internationellt bistånd.

Kommitténs slutsatser och rekommendationer är en viktig källa till stöd och vägledning. De finns att läsa på [Barnombudsmannens webbplats](#)

Ett flertal lagar som går i barnkonventionens anda har antagits. Exempelvis har sexualbrottslagstiftningen skärpts när det gäller brott begångna mot barn. Det inkluderar barnpornografibrott. Barn som bevittnar våld kommer i framtiden att ses som målsägande inom straffprocessen, vilket ger barn större möjlighet till upprättelse när det nya brottet barnfridsbrott införs.

I Sverige är Barnombudsmannen den myndighet som ska följa utvecklingen av barnkonventionens efterlevnad samt företräda barns och ungas rättigheter i relation till konventionen.⁴ Barnombudsmannen företräder inte enskilda barn eller rättsfall.

BARNKONVENTIONEN OCH MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Barnkonventionen har sitt ursprung i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna från 1948.

De mänskliga rättigheterna har därefter utvecklats i flera konventioner. Sverige har förbundit sig att följa sju konventioner om mänskliga rättigheter:

- Konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering
- Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter
- Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter
- Konventionen om avskaffandet av all diskriminering av kvinnor
- Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning
- Konventionen om barnets rättigheter
- Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Läs mer om de [mänskliga rättigheterna här](#)

BARNKONVENTIONENS BARNSYN

Barnkonventionen präglas av en barnsyn som vilar på två fundamentala antaganden om barn. Det första antagandet är att barn är experter på sina egna liv – de är kompetenta och kunniga och deras åsikter och tankar ska tillmätas betydelse. Det andra antagandet är att barn samtidigt utgör en särskilt sårbar grupp i samhället som ofta saknar egenmakt i förhållande till vuxna. Detta gör att de är i behov av särskilt skydd. Enligt barnkonventionen är familjen den grundläggande enheten i samhället, men det är staten som har det yttersta ansvaret att tillförsäkra barnet skydd.

Ett sätt att ta sig an barnkonventionen och förstå dess barnsyn är att utgå från och lära sig skilja på barnperspektiv, barnets perspektiv och barnrättsperspektiv.

- **Barnperspektivet** innebär att vuxna sätter sig in i barnets situation för att bättre kunna ta tillvara barnets intresse och verka för barnets bästa. Barnperspektivet är dock subjektivt och

kontextuellt, det vill säga färgat av de vuxnas egna erfarenheter, minnen och uppväxtmiljöer.

- **Barnets perspektiv** är barnets eget perspektiv, och det inkluderar även barnets synpunkter. Barnets perspektiv kan aldrig formuleras av någon annan än barnet själv. När vi lyssnar på barnet för att ta reda på barnets perspektiv blir barnet inte bara någon vi pratar om utan även någon vi pratar med.
- **Barnrättsperspektiv** innebär att se barnet som rättighetsinnehavare och agera i linje med rättigheterna i barnkonventionen. För att arbeta barnrättsbaserat behöver vi undersöka vad som är det bästa för barnet men också ta reda på vad barnet själv tycker.

METODSTÖD FÖR RÄTTIGHETS-BASERAT ARBETSSÄTT

Länsstyrelsernas arbete med mänskliga rättigheter har tidigare mynnat ut i ett metodstöd för rättighetsbaserat arbete. Metodstödet lanserades 2016 och ger stöd i att tillämpa de mänskliga rättigheterna i praktiken. Materialet beskriver internationella regler, liksom verksamhetsanpassade strategier, tekniker och rutiner som genom sin tillämpning ger de mänskliga rättigheterna ett tydligt genomslag i myndighetsutövningen. Det rättighetsbaserade arbetssättet utgår från tre principer som kan tillämpas systematiskt oavsett var i verksamheten medarbetaren sitter:

- Principen om MR-samband – vilka mänskliga rättigheter berör den verksamhet som jag arbetar med?
- Principen om rättighetsinnehavarens anspråk – i vilken grad infrås dessa rättigheter för berörda individer?
- Principen om myndigheten som ansvarbärande – i den mån förbättringar krävs, hur ska jag säkerställa dem genom mitt arbete?

Metoden har utformats i ljuset av länsstyrelseförordningens 5 § punkt 5 som ställer krav på myndigheten att belysa, analysera och beakta de mänskliga rättigheterna i verksamheten. Det är det rättighetsbaserade arbetssättet som ligger till grund för det barnrättsbaserade och för den enklare formen av prövning av barnets bästa.

Läs mer om det rättighetsbaserade arbetssättet i [Metodstöd för ett rättighetsbaserat arbetssätt](#)

VAD ÄR BARNRÄTTSBASERAT ARBETE?

Ett barnrättsbaserat arbete går ut på att fullt ut förstå barn som rättighetsinnehavare och sedan anpassa verksamheten så att barns rättigheter säkerställs. Genom att belysa en fråga eller en uppgift i skenet från barnkonventionen kan vi leva upp till myndighetens ansvar att handla på det sätt som bäst infriar barnets rättigheter. Detta arbetssätt är detsamma som det rättighetsbaserade arbetssättet men fokuserar på barn och barnkonventionen.

För att säkerställa ett barnrättsperspektiv ska vi till att börja med beakta barnkonventionens fyra grundprinciper. I ett andra steg väger vi in övriga rättigheter i barnkonventionen – de så kallade sakartiklarna. I tolkningen av rättigheterna behöver vi utgå från rekommendationerna och de allmänna kommentarerna⁵ som FN:s barnrättskommitté har lagt fram. I det barnrättsbaserade arbetet kan vi göra till exempel prövningar av barnets bästa eller barnkonsekvensanalyser. Ibland kan dessa två vara samma sak. I länsstyrelsen fall ingår konsekvensanalys som ett steg i prövningen av barnets bästa. Metoden går ut på att analysera vilka konsekvenser en uppgift eller åtgärd får för barn, med hjälp av innehållet i barnkonventionen. Sedan handlar vi med barnets bästa i fokus.

VAD ÄR ETT BARNRÄTTSBASERAT SYNSÄTT?

I propositionen *Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter* definieras begreppet barnrättsbaserat synsätt på följande sätt:

”Ett barnrättsbaserat synsätt innebär att varje flicka, pojke och barn som definierar sig på annat sätt ska ses som bärare av rättigheter. Ett sådant synsätt kräver att varje barn erkänns, respekteras och skyddas som rättighetsbärare med en individuell personlighet, egna behov och intressen och en personlig integritet. Det innebär också att barnets rätt att bli hört och få sina åsikter beaktade måste tillgodoses systematiskt i alla processer och att barnets egenmakt och deltagande ska vara centralt i alla ärenden och beslut som berör barnet.”

För länsstyrelsen innebär ett barnrättsbaserat arbete att genomgående utgå från barnkonventionen i frågor eller beslut som på ett eller annat sätt berör barn. Det kan handla om allt ifrån att beakta barns rätt till anpassad information i ett beslut från myndigheten till att i framtagandet av policyer och handlingsplaner beakta barns rätt till delaktighet.

På samma sätt som det rättighetsbaserade arbetssättet måste ett barnrättsbaserat arbetssätt tillämpas systematiskt för att bli genomslagskraftigt och leda till bestående resultat såväl internt som externt. Det systematiska arbetet kommer att förbättra länsstyrelsens och andra aktörers långsiktiga handlingsförmåga på området. Detta kommer i sin tur även att resultera i konkreta förbättringar för rättighetsinnehavarna själva. Barnen kommer med andra ord att få det bättre.

Men vad räknas som systematiskt barnrättsarbete? Det kan vara att till exempel ta stöd av VP-direktiv och uppföljningskrav för att säkerställa att arbetssättet tillämpas i förekommande fall. Det kan också vara att ge medarbetare stöd och incitament för kunskapsinhämtning. Dessutom kan det vara värt att skapa en samsyn på det barnrättsbaserade arbetet inom länsstyrelsen och med de aktörer som länsstyrelsen samarbetar med på området. Det viktiga är att tillämpa det barnrättsbaserade arbetet systematiskt i verksamheten, snarare än att se det som en avgränsad insats vid enskilda tillfällen.

Tabellen på nästa sida beskriver hur en prövning av barnets bästa motsvarar det rättighetsbaserade arbetssättet. Notera att det är i det första av de tre stegen som vi bedömer om vi ska fortsätta med en prövning av barnets bästa. Tabellen visar också hur de olika metoderna besvarar myndighetens sektorsövergripande ansvar att belysa, analysera och beakta de mänskliga rättigheterna i den egna verksamheten samt att inför beslut och åtgärder som kan röra barn analysera konsekvenserna för dem och ta särskild hänsyn till barns bästa.

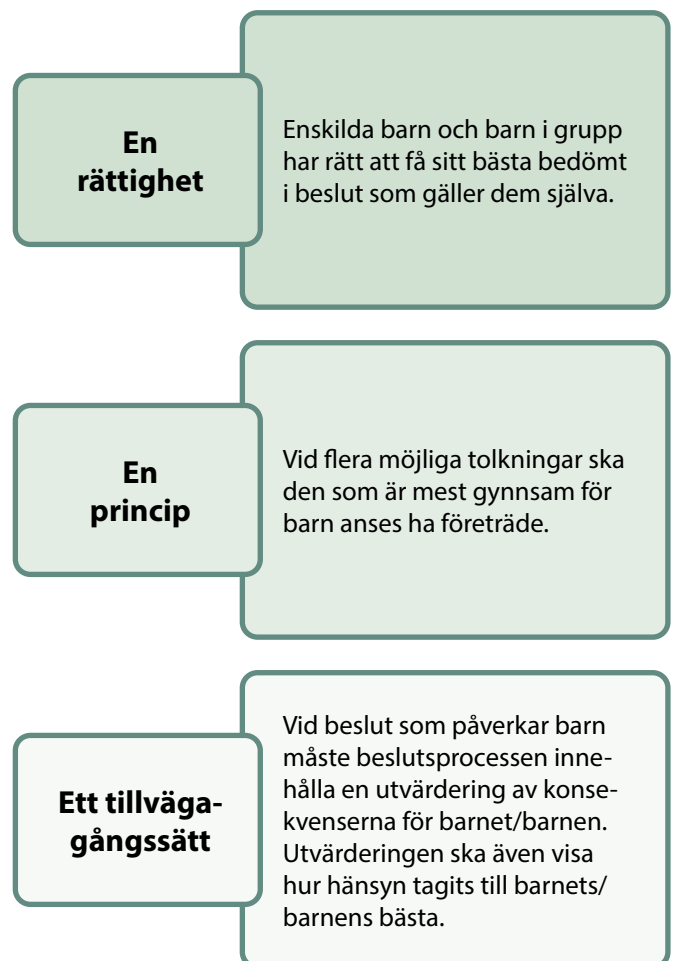
5 § 5 punkten	Rättighetsbaserat arbetssätt	5 § 3 punkten	Prövning av barnets bästa
Belysa	Principen om MR-samband.	LST ska inför beslut och åtgärder som kan röra barn analysera konsekvenserna för dem och ta särskild hänsyn till barns bästa	Beskriv uppgiften och utgå från barnets rättigheter → behövs en omfattande prövning genomföras?
Analysera	Principen om rättighetsinnehavarens anspråk.		Ta fram handlingsalternativ och analysera konsekvenser för barnet eller barnen.
Beakta	Principen om myndigheten som ansvarsbärare.		Bedöm barnets bästa och fatta beslut.

STÖDFRÅGOR FÖR ATT BELYSA OCH ANALYSERA ETT BARNRÄTTSPERSPEKTIV

- Vilka barn ser vi som målgrupp? Är alla barn identifierade? Finns det fler barn?
- Vilket/vilka barn berörs av projektet, strategin, handlingsplanen, ärendet, riktlinjerna för bidrag, konferenserna och beslutet?
- Hur berörs och påverkas barnet/barnen? Till stor del, liten del eller inte alls? Direkt/indirekt?
- Finns det särskilt utsatta barn? Hur kan diskrimineringsgrunderna användas för att identifiera särskilt utsatta barn?
- Vilka hinder finns för att individen ska kunna tillgodogöra sig den eller de rättigheter som har koppling till vår verksamhet?
- Vilken kunskap om barnets/barnens situation och behov finns – behövs det ytterligare kunskap? Hur hämtar vi denna kunskap – finns det rutiner?
- Hur kan barnets/barnens egna röster inkluderas i verksamheten/processen? Går det att anordna till exempel fokusgrupper eller referensgrupper, eller ha samråd? Kan vi fråga målgruppen hur de vill framföra sina synpunkter? När vi alla barn vi önskar nå eller behövs det olika metoder för olika barn? Hur återkopplar vi till de barn som bidragit med sina åsikter?
- Vilka samarbetar vi med – är civilsamhället en av dessa aktörer? Fångar vi upp de utmaningar och behov som civilsamhället identifierar, eller kan vi utveckla vår samverkan på något sätt?

VAD INNEBÄR BARNETS BÄSTA?

Begreppet ”barnets bästa” är konventionens grundpelare och har analyserats mer än något annat begrepp i barnkonventionen. FN:s barnrättskommitté beskriver barnets bästa som en rättighet med tre dimensioner. Det är både en rättighet, en princip och ett tillvägagångssätt.⁶

Att det är en rättighet innebär att barn har rätt att få sitt bästa prövat i alla beslut och åtgärder som rör ett enskilt barn eller barn som grupp. Formuleringen ”barnets bästa” finns inskriven i flera svenska lagar så som socialtjänstlagen, föräldrabalken, lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU), skollagen med flera.

FN:s barnrättskommitté understryker att barnets bästa ska förstås både som en kollektiv och en individuell rättighet. Vidare menar barnrättskommittén att begreppet förutsätter en barnsyn som placerar barnet och dess rättigheter i centrum:

”En fullständig tillämpning av begreppet barnets bästa förutsätter ett rättighetsbaserat synsätt, och att alla aktörer engageras för att säkra barnets fysiska, psykologiska, moraliska och andliga integritet som en helhet, samt befästa barnets mänskliga värdighet.”⁷

Barnets bästa, sett som en tolkningsprincip, motiverar oss att välja den tolkning av en regel som mest verkningsfullt tillgodoser barnets bästa. Att använda barnets bästa som tillvägagångssätt innebär i sin tur att först bedöma vilka konsekvenser ett beslut kan få för det enskilda barnet, eller för de övergripande policyfrågor som gäller för barn i grupp. Sedan tas själva beslutet.⁸

DOM MED HÄNVISNING TILL BARNKONVENTION

I oktober 2020 konstaterade Högsta domstolen att i ärenden om utlämning som rör ett barn ska barnets bästa utredas, beaktas och bedömas. Det är första gången Högsta domstolen dömer i ett fall med hänvisning till barnkonventionen.

BARNKONVENTIONEN SOM SVENSK LAG

Redan i juni 2018 beslutade Sveriges riksdag att göra barnkonventionen till svensk lag. Den 1 januari 2020 trädde lagen om *Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter* i kraft.⁹

Barnkonventionen har inkorporerats i den redan befintliga lagstiftningen. Det innebär att hela konventionen har tagits in i den nationella lagstift-

ningen. Förhoppningen är att det ska bidra till att synliggöra barnets rättigheter och sprida ett barnrättsbaserat synsätt i all offentlig verksamhet.¹⁰

Att barnkonventionen blivit svensk lag innebär tydligare krav på att domstolar, rättstillämpare och statlig och kommunal verksamhet ska beakta den. I alla ärenden som rör barn ska barnets rättigheter särskilt analyseras.¹¹

Barnkonventionen som lag ställer krav på följande:

- **Att vi har ett systematiskt tillvägagångssätt**, det vill säga har som standard att tillämpa rättigheterna i konventionen så att den får större genomslag vid bedömningar, ärenden och beslut som rör barn.
- **Att vi arbetar barnrättsbaserat**, det vill säga utgår ifrån barnkonventionen när vi arbetar med barn och när vi fattar beslut som rör barn. Utgångspunkten ska vara de rättigheter som barn har enligt barnkonventionen. Ett minimum är att beakta barnkonventionens fyra grundprinciper. Vi bör också väga in hur rättigheterna har tolkats i FN:s barnrättskommittés rekommendationer och allmänna kommentarer.
- **Att lyssna till barnets åsikter** utifrån dess ålder och mognad och fatta beslut som prioriterar barnets bästa. Om vi inte kan fatta ett beslut utifrån vad som bedöms vara bäst för barnet ska istället beslutas vad som är det bästa *möjliga* för barnet eller barnen.
- **Att vi ska dokumentera** hur vi har kommit fram till barnets bästa.

SVERIGES BARNRÄTTSPOLITIK

Politiken om barnets rättigheter utgår från FN:s barnkonvention och handlar om att ta tillvara barn och ungas rättigheter och intressen i samhället. Politikområdet omfattar alla verksamheter där barn är berörda, till exempel utbildningspolitiken, stadsutvecklingspolitiken, migrationspolitiken och socialtjänstpolitiken.¹²

Enligt länsstyrelseinstruktionens § 2 punkt 1 ska länsstyrelsen verka för att nationella mål får genomslag i länet, samtidigt som hänsyn ska tas till regionala förhållanden och förutsättningar. Målet för barnrättspolitikerna är att barn ska respekteras och ges möjlighet till utveckling och trygghet, delaktighet och inflytande. Det innebär att alla barn, oavsett till exempel ålder, kön och funktionsnedsättning, ska få sina rättigheter tillgodosedda.¹³

Vår nuvarande nationella strategi för att stärka barnets rättigheter syftar till att stärka barnets rättigheter i Sverige.¹⁴ Den utgår ifrån de mänskliga rättigheter som varje barn upp till 18 år ska ha enligt internationella överenskommelser. Rättigheterna som anges i barnkonventionen är särskilt viktiga.

För att stärka barnets rättigheter i Sverige ska följande gälla:

- All lagstiftning som rör barn ska utformas i överensstämmelse med barnkonventionen.
- Barnets fysiska och psykiska integritet ska respekteras i alla sammanhang.
- Barn ska ges förutsättningar att uttrycka sina åsikter i frågor som rör dem.
- Barn ska få kunskap om sina rättigheter och vad de innebär i praktiken.
- Föräldrar ska få kunskap om barnets rättigheter och omsätta denna kunskap i berörda verksamheter.
- Beslutsfattare och relevanta yrkesgrupper ska ha kunskap om barnets rättigheter och omsätta denna kunskap i berörda verksamheter.
- Aktörer inom olika verksamheter som rör barn ska stärka barnets rättigheter genom samverkan.
- Aktuell kunskap om barns levnadsvillkor ska ligga till grund för beslut och prioriteringar som rör barn.
- Beslut och åtgärder som rör barn ska följas upp och utvärderas utifrån ett barnrättsperspektiv.

Strategin ska vara vägledande för offentliga aktörer på statlig och kommunal nivå som i sina verksamheter ska säkerställa barnets rättigheter. Den ska alltså användas av riksdag, regering, statliga

myndigheter, regioner och kommuner. Med andra ord ska även länsstyrelserna använda sig av strategin. Även rättsväsendet har i detta sammanhang en viktig roll i att säkerställa barnets rättigheter utifrån gällande lagstiftning.

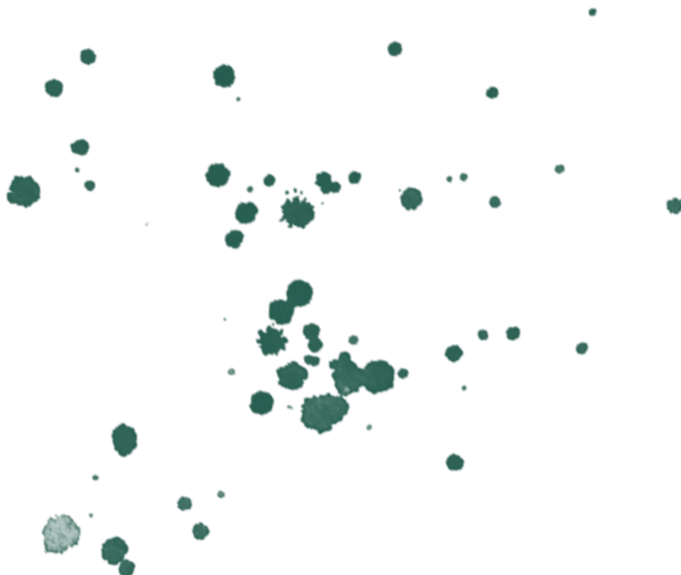
AGENDA 2030 OCH BARNETS RÄTTIGHETER

Sveriges arbete med Agenda 2030 och barnets rättigheter. Agenda 2030 består av 17 globala mål för hållbar utveckling som syftar till att utrota fattigdom, stoppa klimatförändringar och skapa fredliga och trygga samhällen. Det är upp till varje lands regering att arbeta med implementeringen av målen och därmed skapa en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling.¹

I Sverige har regeringen utsett en särskild samordnare för Agenda 2030. Den nationella samordnaren ska mellan 2020 och 2024 arbeta för att stärka, främja och fördjupa olika aktörers arbete. Samordnaren ska lägga särskilt fokus på barn och ungas perspektiv och delaktighet samt på dem som befinner sig i en särskilt utsatt situation.

Länsstyrelserna har som gemensamt mål att driva arbetet på regional nivå framåt för att Sverige ska vara ledande i genomförandet av Agenda 2030. I det viktiga arbetet behöver också barnets rättigheter beaktas. De behöver beaktas både utifrån principen att ingen ska lämnas utanför och utifrån tanken att barn och ungdomar är tillgångar i arbetet med att genomföra Agenda 2030.

Läs mer om [Agenda 2030 här](#)

ANSVAR FÖR GENOMFÖRANDE

Barnkonventionen förbinder i första hand staten att säkerställa barnets rättigheter. Även aktörer som staten har delegerat makt och ansvar till är skyldiga att följa konventionen.

GENOMFÖRANDEARTIKLAR I BARNKONVENTIONEN

Artikel 4 Konventionsstaterna ska vidta alla lämpliga lagstiftningsåtgärder, administrativa åtgärder och andra åtgärder för att genomföra de rättigheter som erkänns i denna konvention. I fråga om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter ska konventionsstaterna till fullo utnyttja sina tillgängliga resurser för att vidta sådana åtgärder. Vid behov ska sådana åtgärder vidtas inom ramen för det internationella samarbetet.

Artikel 42 Konventionsstaterna åtar sig att genom lämpliga och aktiva åtgärder göra konventionens bestämmelser och principer allmänt kända bland såväl vuxna som barn.

Artikel 44.6 Konventionsstaterna ska göra sina rapporter allmänt tillgängliga för allmänheten i sina respektive länder.

Förutom att ha det yttersta ansvaret för att barnkonventionen efterlevs ansvarar staten också för att både barn och vuxna ska känna till dess bestämmelser och principer. Kommuner och regioner ansvarar för att konventionen följs lokalt, medan civilsamhället har en viktig roll i att synliggöra brister i tillämpningen av den i Sverige.

Ett barnrättsbaserat arbete hjälper barn att få sina mänskliga rättigheter tillgodosedda. Det kräver dock att myndigheten tar sitt ansvar på allvar och utgår ifrån barnets förutsättningar och intressen, snarare än från sina egna eller de vuxnas. Detta sker inte alltid per automatik. Det är till exempel inte ovanligt att ansvaret antas ligga hos någon annan aktör – eller så har ingen avsatt arbetstid för uppdraget. Barn hamnar därför ofta i kläm i de vuxnas göranden och låtanden.

När vi stärker kunskapen om barnets rättigheter och använder den i offentliga verksamheter kan fler barn få de chanser och möjligheter de har rätt till. Det förutsätter också att anställda inom offentlig sektor lyssnar på rättighetsinnehavarna själva, det vill säga barnen. Att tillämpa barnkonventionens bestämmelser kan bidra till att förändra synen på barn från ”human becomings”, inte ännu fullvärdiga vuxna samhällsmedborgare, till ”human beings”, personer med odiskutabla rättigheter i samhället.

VAD BEHÖVER VI SOM ANSVARS- BÄRARE KUNNA, VETA OCH GÖRA?

Huvudprincipen i barnrättsarbetet är att förstå att barn är rättighetsinnehavare och att barn också har rätt till att vara delaktiga i frågor som berör dem. Det är också den offentliga sektorns skyldighet att aktivt inhämta barns åsikter. Hur vi inhämtar åsikter och möjliggör deltagande kan variera från fall till fall.

Medarbetare ska veta om de deltar i beslut som påverkar barns rättigheter och hur de i så fall ska genomföra en prövning av barnets bästa och i vilken form.

Medarbetare som möter barn i sin verksamhet ska veta skillnaden mellan barnperspektiv, barnets perspektiv och barnrättsperspektiv och kunna handla utifrån det. Vi som jobbar på länsstyrelsen har ganska sällan direkt kontakt med barn, men vi utför ofta arbetsuppgifter där barn är inblandade. Barnet eller barnen kan därför beröras indirekt av arbetet, till exempel på grund av att föräldrar eller bostadsområden berörs. Det kan också vara så att vi misstänker att barn vi mött i arbetet far illa. Då behöver vi veta hur vi ska agera.

ATT LYSSNA PÅ BARN

Barn har rätt att uttrycka sina åsikter och få dem beaktade, men deras röster utgör också ett nödvändigt och värdefullt kunskapsunderlag inför ett beslut eller en åtgärd. Att ta in barnets åsikter i en fråga kan göras på olika sätt. Vilken metod som används beror på om det rör ett barn, flera barn eller barn i allmänhet. Även barnets ålder, mognad, språkkunskaper och funktionsförmåga påverkar valet av metod. Några vanliga metoder är enskilda samtal med barn, medborgardialoger, ungdomspaneler, referensgrupper, enkätundersökningar och djupintervjuer.

Barnombudsmannen är noga med att betona att det inte räcker med att låta barn komma till tals, utan det krävs också kunskap om *hur* de ska få komma till tals. Den aktör som vill samla in barns åsikter behöver se till att insamlandet sker på ett sätt som är anpassat för barnet eller barnen i fråga, utifrån exempelvis ålder, mognad och funktionsförmåga. Barn har också rätt till att få återkoppling och bli informerade om hur deras åsikter tagits om hand, vilket beslut som fattats och på vilka grunder det skedde.

HUR KAN JAG ARBETA MER BARNRÄTTSBASERAT?

- Analysera det nuvarande läget:
  - Hur påverkas barn av mitt arbete och vilka barn påverkas av mina beslut?
  - I vilka beslutsprocesser behöver vi pröva barnets bästa?
  - Behöver vi se över styrdokumenterna ur ett barnrättsperspektiv?
  - Vilka levnadsvillkor har barn i vårt län idag? Får barn sina rättigheter tillgodosedda, eller finns det brister?
  - På vilka områden kan länsstyrelsen utgöra ett stöd eller en resurs?
- Undersök kunskaps- och kompetensbehov:
  - Hur ser verksamhetens och de enskilda medarbetarnas kunskap om barnets situation och behov ut?
- Kunskaps- och kompetensutveckling:
  - Kan göras på flera olika sätt internt eller i samverkan med andra (BO, SKR, regioner/kommuner etc.).
- Anpassa och utveckla verksamheten:
  - Använd länsstyrelsens kunskaps- och metodstöd för prövning av barnets bästa.
  - Ta fram rutiner, specifika handläggarstöd och arbetsätt för den särskilda verksamheten.
  - Identifiera former för hur barnens egna röster kan inkluderas i verksamheten/processen.
  - Identifiera viktiga samarbetsparter, till exempel civilsamhället.
  - Gör verksamheten känd, tillgänglig och anpassad för barn.

Det är av stor vikt att offentliga verksamheter systematiskt samlar in kunskap om barns livsvillkor och håller denna kunskap uppdaterad, antingen genom att prata direkt med barn eller med aktörer som företräder barn. Ur ett rättighetsperspektiv är det viktigt att hålla en kontinuerlig dialog med civilsamhället, så att länsstyrelsens medarbetare ser och förstår rättighetsinnehavarnas perspektiv. Det finns till exempel många barn och unga som har svårt att själva föra sin talan

och bevaka sina egna intressen. Särskilt viktigt blir det därför att föra en dialog med föreningar och nätverk som företräder barn och unga i utsatt ställning. Föreningarna och nätverken har värdefulla kunskaper om barns levnadsvillkor

och förutsättningar. Länsstyrelsen kan ta tillvara dessa kunskaper i arbetet för barnets rättigheter, bland annat för att hitta lösningar och utforma verkningsfulla åtgärder.

FRAMGÅNGSFAKTORER I BARNRÄTTSARBETET PÅ LÄNSSTYRELSEN

- Länsledningen sätter implementeringen av barnkonventionen på agendan.
- Tydliggör och förankra hur myndighetens olika uppdrag förhåller sig till barnrättsperspektivet.
- Ta fram en klar beskrivning av hur vi möter barn som målgrupp i vår verksamhet, hur barnrättsperspektivet framställs i länsstyrelseinstruktionen och hur barnkonventionen stämmer överens med den lagstiftning vi arbetar utifrån.
- Ställ krav på tillämpning av barnkonventionen i VP-direktiv eller motsvarande.
- Fatta beslut om myndighetsövergripande, mätbara och uppföljningsbara mål för arbetet med barnets rättigheter.
- Tydliggör och fördela ansvaret för barnrättsarbetet.
  - Ansvaret för att barnkonventionen tillämpas i verksamheten bör ligga på chefsnivå. Chefer ansvarar för att verksamheten når målen om barnets rättigheter och behöver god kunskap om de rättigheter och levnadsvillkor som är aktuella inom ansvarsområdet.
  - Verksamhetsansvariga säkerställer tillämpningen av barnkonventionen i planeringsfasen.
  - Handläggare och andra medarbetare har ansvar för att säkerställa ett barnrättsbaserat arbete i genomförandefasen.
  - Jurister, tillsynare och andra som fattar beslut har ansvar för att länsstyrelsen beaktar barnkonventionen i sina formella beslut.
  - Kommunikatörer och informatörer har i uppgift att beakta barnkonventionen i all kommunikation.
- Se till att chefer och medarbetare är kunniga om barnets rättigheter och dessa rättigheters praktiska tillämpning.
- Säkerställ ett effektivt strategiskt stöd för att underlätta för handläggare och chefer att tillämpa barnkonventionen i verksamheten. Ett sådant strategiskt stöd utgörs av människorätts- och barnrättsfunktionen på respektive länsstyrelse.
- Implementera barnrättsperspektivet i länsstyrelsens befintliga styrdokument och processer och följ upp arbetet, exempelvis i det ordinarie verksamhetsplaneringssystemet.
- Ta fram checklistor, rutiner och arbetsstöd som underlättar tillämpningen av barnets rättigheter.
- Använd länsstyrelsernas kunskaps- och metodstöd för tillämpning av barnkonventionen i verksamheten.

Källa: Länsstyrelsernas *Metodstöd för ett rättighetsbaserat arbetssätt* och Barnombudsmannens redovisning av regeringsuppdraget *Barnrätt i praktiken*.

PRÖVNING AV BARNETS BÄSTA

Barn saknar bestämmanderätt och politisk makt i och med att de ännu inte är myndiga och saknar rösträtt. Barn är därför ofta underkastade vuxen- världens beslut och organisering. En prövning av barnets bästa genomförs i syfte att kompensera för det faktum att barn inte har makt att påverka. Vi som arbetar i offentlig sektor har ett ansvar att se till att vår verksamhet inte bedrivs på bekostnad av barns rättigheter. Det gäller varken enskilda barn, barn i grupp eller barn i allmänna termer – till exempel alla barn i en stadsdel eller ett län. Genom att pröva och beakta barnets bästa säkerställer vi att barn får sina lagstadgade rättigheter tillgodosedda.

Men vad innebär det då att pröva barnets bästa? Många gånger går det inte att direkt svara på vad som är barns bästa utan att först göra en utredning som innehåller en bedömning, det vill säga en prövning. I en prövning så ingår bland annat att analysera vilka konsekvenser ett beslut eller en åtgärd kan få för de barn som berörs. Att utreda konsekvenserna för barn kallas också barnkonsekvensanalys. I denna metod för prövning av barnets bästa ingår konsekvensanalysen som ett av flera steg i metoden.

Oavsett om vi sitter med ett beslut om överklagande enligt plan- och bygglagen, ska arbeta fram en intern policy för upphandling eller planerar ett samråd behöver vi ta reda på om barn berörs av uppgiften. Ett första steg för att barnrättsintegrera all vår verksamhet är därför att systematiskt ställa oss frågan: berör den här uppgiften på något sätt barn? Om svaret är ja behöver du gå vidare med en prövning.

När en prövning ska genomföras kan ett viktigt analysstöd utgöras av den barnrätts- och människorättsfunktion som finns på respektive

länsstyrelse. Om du känner dig osäker på hur du ska gå till väga eller behöver stöd i analysen kan du vända dig dit.

I detta metodavsnitt kommer två varianter av prövning av barnets bästa att presenteras. Den ena, som vi kallar för en enklare prövning, är mindre omfattande och inbegriper färre steg än den andra varianten som är en mer omfattande prövning i fler steg. Metoden för prövning är hämtad ur [Barnombudsmannens stödmaterial för prövning av barnets bästa](#), men i detta stöd anpassad till vår verksamhet.

I avsnittet används framför allt begreppen 'uppgiften' eller 'åtgärden' för att omfatta alla våra uppgifter och verksamhetsområden. Detta för att vi alltid måste ställa oss frågan om uppgiften vi har framför oss berör barn. Gör vi det kan vi också lära oss att identifiera när vi behöver genomföra en prövning av barnets bästa.

NÄR PRÖVAR VI BARNETS BÄSTA?

För att veta när ansvaret att pröva barnets bästa uppstår behöver vi börja med en bredare ansats, nämligen i det barnrättsbaserade arbetet som ställer krav på hela myndigheten att ta reda på om och i så fall i vilken utsträckning verksamheten eller uppgiften berör barn.

I en prövning ingår alltid att analysera konsekvenserna som ett beslut eller en åtgärd kan få för det barn eller den gruppen av barn som berörs av ärendet eller beslutet. Detta kan beskrivas som att "tänka efter före" i en strukturerad form. Om vi redan från början förutser att en viss åtgärd kommer att påverka barn till liten del, kan det räcka med att göra en enkel prövning. Men även då behöver vi dokumentera hur vår uppgift berör barns rättigheter. Vi behöver likaså analysera

konsekvenserna för berörda barn och handla utifrån det som vi bedömer är barnets eller barnens bästa.

1. Beskriv uppgiften och utgå från barnets rättigheter.
2. Ta fram handlingsalternativ och analysera konsekvenser.
3. Bedöm barnets bästa och fatta beslut.

Det första steget gäller för alla myndighetens uppgifter och handlar om att beskriva uppgiften utifrån ett barnrättsperspektiv. Då kan vi avgöra om barn berörs och i så fall i vilken utsträckning. Den informationen ligger till grund för vår bedömning om en prövning ska göras och i så fall i vilken omfattning.

Vi behöver göra en mer omfattande prövning om vi i vår inledande beskrivning förutser att en åtgärd kan påverka ett eller flera barn mycket och på lång sikt, eller om vi behöver väga in flera intresseområden eller liknande i vår bedömning. Den mer omfattande formen av prövning består av totalt sju steg. Dessa steg går vi igenom i tur och ordning.

1. Beskriv uppgiften.
2. Lyssna till barnet eller barnen.
3. Inhämta kunskap.
4. Låt barnkonventionen vägleda.
5. Ta fram handlingsalternativ och analysera konsekvenser.
6. Bedöm barnets bästa och fatta beslut.
7. Återkoppla och utvärdera.

VAD SÄGER FN:S BARNRÄTTSKOMMITTÉ?

Enligt FN:s barnrättskommitté ska vi göra en prövning av barnets bästa i följande fyra sammanhang:

- Vid genomförandeåtgärder som på något sätt berör barn. Det kan vara vid till exempel lagstiftning, policys, strategier och budgetprocesser.
- Vid enskilda beslut som rör barn direkt, delvis eller indirekt.
- Beslut av aktörer som erbjuder tjänster som berör barn, till exempel privata aktörer eller civilsamhället som erbjuder tjänster som berör barn. Även de ska göra prövning av barnets bästa när de fattar beslut.
- Vid framtagandet av riktlinjer för hur vi ska genomföra åtgärder – till exempel när vi tar fram nya föreskrifter eller allmänna råd.

Följande flödesschema är till för att underlätta bedömningen av när, och i vilken form, en prövning av barnets bästa ska genomföras.

HUR PÅVERKAR ÅTGÄRDEN BARN?

- **Till liten del → Enklare prövning av barnets bästa**

Vi genomför en enklare prövning av barnets bästa när ett eller flera barn till liten del eller indirekt påverkas av en uppgift eller åtgärd. Prövningen görs i tre steg. Med stöd i barnkonventionen analyserar vi vilka konsekvenser ett beslut eller en åtgärd får för de inblandade barnen.

Den enklare prövningen blir aktuell när länsstyrelsen till exempel tar fram en ny kommunikationsstrategi, tar fram råd till kommuner angående bostadsförsörjningen eller gör miljömålsuppföljning.

Alla steg i prövningen behöver dokumenteras.

- **Till stor del → Prövning av barnets bästa**

Då ett eller flera barn till stor del påverkas av åtgärden eller uppgiften och då ett beslut ska fattas behöver en prövning av barnets bästa genomföras. En prövning görs i sju steg och kräver informationsinhämtning. En prövning av barnets bästa inbegriper inte sällan en intresseavvägning där andra intressen hamnar i konflikt med barnets bästa.

I länsstyrelsens verksamhet kan det till exempel röra sig om omhändertagande av ett husdjur som är av stor betydelse för ett barn, men där en avvägning mellan barnets bästa och bestämmelserna i djurskyddslagstiftningen behöver genomföras.

Alla steg i prövningen behöver dokumenteras.

- **Åtgärden är uppenbart för barnets bästa → Rutin för att utvärdera resultatet**

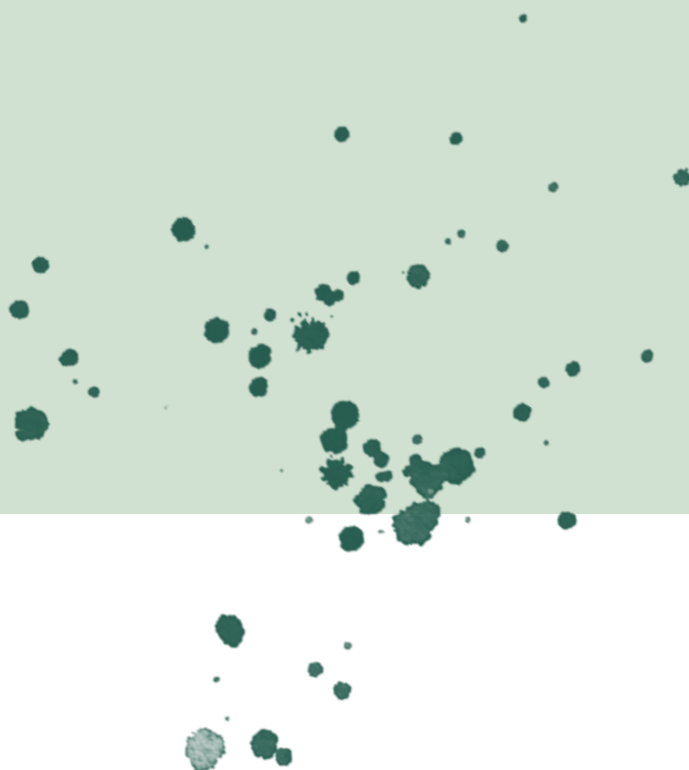
När länsstyrelsen bestämmer sig för att till exempel formulera mål för det interna barnrättsarbetet är det uppenbart för barnets bästa. Men det behövs ändå en rutin för att utvärdera resultatet av åtgärden.

- **Inte alls → Ingen prövning – dokumentera**

Då inget barn, varken direkt eller indirekt, påverkas av en åtgärd eller en uppgift behöver ingen prövning genomföras.

I länsstyrelsens verksamhet kan det till exempel handla om tillsyn av växt- och djurarter, servicestöd till ledningen eller ekonomiadministration.

Observera att det ändå kan vara bra att visa att man har en rutin där man tänkt efter och beaktat barnrättsperspektivet i frågan.

ENKLARE PRÖVNING AV BARNETS BÄSTA

När vi systematiskt prövar barns bästa tar myndigheten sitt ansvar att arbeta barnrättsbaserat.

I detta avsnitt presenteras hur en enklare prövning av barnets bästa genomförs. Du gör denna form av prövning när ett eller flera barn till liten del eller indirekt påverkas av en uppgift eller åtgärd. Prövningen genomförs i tre steg och det är viktigt att komma ihåg att samtliga steg måste dokumenteras. Formen för dokumentation kan se olika ut. Ibland behöver du ta fram en separat beslutsmall eller skapa en tjänsteanteckning. Andra gånger kan du integrera dokumentationen i befintliga beslutsmallar. Oavsett hur dokumentationen upprättas så behöver alla stegen i prövningen nedtecknas.

1. Beskriv uppgiften och utgå från barnets rättigheter

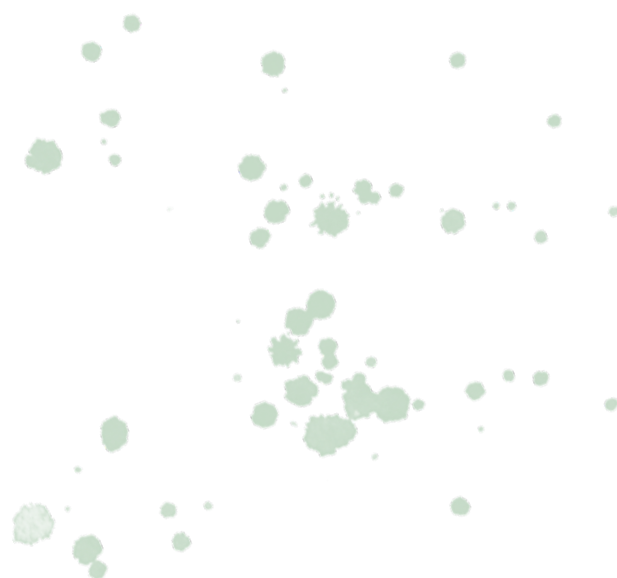
Det första du måste göra är att beskriva uppgiften du har framför dig. Det kan handla om framtagandet av en strategi eller handlingsplan, ett yttrande, ett beslut eller en projektansökan. Här börjar din dokumentation och det är också här du påbörjar den barnrättsliga analysen. Det är också i detta grundläggande steg som du bedömer om du behöver gå vidare till att göra en prövning av barnets bästa i alla sju steg eller om du ska fortsätta med den enklare prövningen.

Först och främst måste du fråga dig om barn på något sätt kommer att beröras av uppgiften du har framför dig. Därefter behöver du beskriva vilka barn det gäller och på vilka sätt de berörs. Detta steg kräver sannolikt att du behöver samla in information om målgruppen i form av till exempel statistik, rapporter eller uppgifter från organisationer som företräder målgruppen. Det är också viktigt att reflektera över om och i så fall hur barnets egna åsikter och erfarenheter kan hämtas in. Vanliga sätt att erhålla informationen på är via intervjuer, referensgrupper och enkäter. Förutom att det är en rättighet för barn att få uttrycka sina åsikter och få dem beaktade ger barnets röst vuxna nödvändig och värdefull kunskap inför en åtgärd eller ett beslut.

- Beskriv uppgiften kortfattat. Vad är det som ska göras?
- Berörs barn av uppgiften? Är det ett enskilt barn, en grupp barn eller alla barn i länet? Berörs de direkt eller indirekt genom att till exempel föräldrarna berörs?
- Ta reda på vilket eller vilka barn som berörs av uppgiften. Finns det grupper av barn som berörs särskilt?
- Behöver du hämta in information för att kunna besvara frågorna ovan?

TIPS FÖR STEG 1 I PRÖVNINGEN

- Få stöd i denna del av analysen under rubriken Barns livsvillkor.
- Du kan ta reda på mer om målgruppen genom att samla in data med hjälp av exempelvis intervjuer, enkäter eller ungdomspaneler med målgruppen. Om barn som berörs av uppgiften bidrar med sina åsikter är det viktigt att de också får återkoppling.
- Du kan hämta information från forskning och statistik, praxis och beprövad erfarenhet eller genom organisationer som företräder målgruppen. Sträva efter att i första hand skaffa material som är baserat på barns egna berättelser om sin situation.
- Utgå från diskrimineringsgrunderna och identifiera om det finns ytterligare perspektiv att analysera och ta hänsyn till.

Ifall detta steg visar att ett eller flera barn till stor del påverkas av åtgärden eller uppgiften, och ett formellt beslut ska fattas, då behöver du göra en prövning av barnets bästa i sju steg.

Gå i så fall vidare till prövning av barnets bästa på sidan 26.

Om detta steg visat att ett eller flera barn till liten del eller indirekt påverkas av beslutet eller åtgärden går du vidare med den enklare prövningen. Nu är det dags för dig att utgå ifrån rättigheterna som finns listade i barnkonventionen för att be-

ATT TÄNKA PÅ:

När ett ärende berör barn så berör det ibland barn med funktionsnedsättningar – 16 procent av alla barn beräknas ha någon funktionsnedsättning.

- På vilket sätt skulle situationen, förutsättningarna och behoven hos barn med funktionsnedsättning kunna skilja sig åt från andra barns?
- Vilka andra förutsättningar och behov kan finnas hos barn som uppgiften behöver ta hänsyn till – till exempel kön, ålder eller socioekonomisk bakgrund?
- Omfattar aktuell forskning och aktuella rapporter olika behov och förutsättningar hos barn med funktionsnedsättning?
- Är funktionsnedsättning en bakgrundsvariabel i befintlig statistik på området? Går statistiken att bryta ner på fler faktorer, till exempel kön och typ av funktionsnedsättning?
- Om barn ska höras i frågan: ska det ske genom att en grupp barn får komma till tals genom direkta metoder? Hur ska urvalet av barn då gå till? Kommer urvalet att ge barn med funktionsnedsättningar möjlighet att uttrycka sina åsikter?

Frågorna är hämtade från Myndigheten för delaktighets checklista för ett inkluderande barnrättsarbete. De är utformade så att "barn med funktionsnedsättning" ska gå att byta ut mot till exempel barn i social utsatthet, nyanlända barn, nationella minoriteter etc.

skriva hur uppgiften relaterar till barn. Börja med att gå igenom de fyra grundprinciperna innan du tar dig an de övriga artiklarna i barnkonventionen. Glöm inte att dokumentera vilka rättigheter som är relevanta i den aktuella prövningen.

MER INFORMATION:

- Få stöd i denna del av analysen under rubriken Grundprinciper i barnkonventionen och längst bak under rubriken FN:s konvention om barnets rättigheter där alla rättigheter i barnkonventionen finns listade.
- Du kan också få stöd i tolkningen av rättigheterna i FN:s barnrättskommittés allmänna kommentarer
- För att ta reda på om uppgiften berör barnets rättigheter kan det ibland vara till hjälp att gå igenom styrmedlen för uppgiften. Styrmedlen kan vara till exempel nationella mål, instruktioner, lagar, regleringsbrev eller annan uppdragsbeskrivning. Här kan sambandet med barnets rättigheter redan finnas uttalat.
- Om du bedömer att uppgiften kommer i kontakt med flera av barnets rättigheter kan det vara aktuellt att prioritera. Utgå då från uttalade samband eller de samband du och dina kollegor bedömer vara mest relevanta.

FN:S BARNRÄTTSKOMMITTÉ

FN:s barnrättskommitté ger i sin allmänna kommentar nr 14 förslag på rättigheter som är extra viktiga i en prövning av barnets bästa:

- Barnets rätt att uttrycka sina åsikter.
- Barnets rätt till identitet.
- Barnets rätt till familjemiljö och relationer.
- Barnets rätt till omsorg.
- Barnets rätt till skydd och säkerhet.
- Barnets rätt till hälsa.
- Barnets rätt till utbildning.

2. Ta fram handlingsalternativ och analysera konsekvenser

I det här steget är det dags att titta på de olika handlingsalternativen och analysera konsekvenserna. Du vet från det föregående steget hur uppgiften berör barn, vilka barn som berörs och vilka av rättigheterna i barnkonventionen som det är aktuellt att hänvisa till. Utifrån denna information behöver du nu formulera vilka handlingsalternativ som finns och vilka konsekvenser och effekter de olika handlingsalternativen kan få för berörda barn. Var särskilt uppmärksam på hur olika handlingalternativ kan drabba barn som befinner sig i utsatta situationer. Barn i utsatta situationer löper extra stor risk att få sina rättigheter kränkta eller bara delvis tillgodosedda.

Under konsekvensanalysen kan du ibland upptäcka att det finns intressen inblandade som krockar med barnets intresse. Då behöver du göra en mer grundlig analys, där du ställer dessa intressen mot barnets bästa. I de fall där barnets bästa inte kan tillgodoses behöver du föreslå kompensatoriska åtgärder – det vill säga åtgärder som väger upp de negativa konsekvenserna och/eller effekterna som handlingsalternativet får för barnet eller barnen. Du behöver då göra en prövning av barnets bästa i sju steg. Se sidan 19.

- Vilka är de olika handlingsalternativen?
- Vilka positiva konsekvenser och/eller effekter kan de olika handlingsalternativen få för berörda barn?
- Vilka negativa konsekvenser och/eller effekter kan de olika handlingsalternativen få för berörda barn?

- Berörs barn i utsatta situationer särskilt av de olika handlingsalternativen?
- Finns det en risk att de olika handlingsalternativen kränker rättigheter eller inte kan tillgodose dem fullt ut?
- Har du upptäckt intressekonflikter eller att det inte går att tillmötesgå barnets bästa?

ATT TÄNKA PÅ:

En viktig del av analysen är att beskriva effekterna som olika handlingsalternativ kan få för barnet eller barnen. Effekterna kan vara på övergripande samhällsnivå – till exempel stärkt demokrati, ökad tillgänglighet för barn med funktionsnedsättning, minskad ohälsa eller ökad säkerhet i trafiken. I vissa fall kan det handla om effekter på individnivå som till exempel ökad självkänsla eller ökad trygghetskänsla.

Det kan också handla om ekonomiska konsekvenser på både kort och lång sikt. Det är lika viktigt att ta fasta på eventuella samhällsekonomiska positiva effekter som kostnaderna för den aktuella åtgärden eller insatsen.

STÖDFRÅGOR FÖR BARNRÄTTSARBETET

- Kan resultatet bli bättre för fler barn om hänsyn tas till det som framkommit om barn med funktionsnedsättning? (Tänk på att ett resultat som har positiva konsekvenser för många barn kan ha negativa konsekvenser, eller inga alls, för barn med funktionsnedsättning.)
- Kan resultatet blir sämre för vissa barn om hänsyn inte tas till det som framkommit om barn med funktionsnedsättning? Kommer det att behövas kompensatoriska åtgärder för vissa barn?

Frågorna är hämtade från Myndigheten för delaktighets checklista för ett inkluderande barnrättsarbete. De är utformade så att "barn med funktionsnedsättning" ska gå att byta ut mot till exempel barn i social utsatthet, nyanlända barn, nationella minoriteter etc.

3. Bedöm barnets bästa och fatta beslut

Det sista steget i en enklare prövning av barnets bästa går ut på att bedöma just barnets bästa. Utifrån det som framkommit i analysens föregående steg avgör du vad som är barnets bästa i det aktuella fallet. Därefter fattar du ett beslut om vilket handlingsalternativ myndigheten ska välja. Observera att det inte behöva vara ett formellt beslut – steget syftar först och främst till att ta uppgiften vidare. Utifrån alla delar av analysen i föregående steg bedömer vi vad som kan anses vara barnets bästa och fattar därefter beslut om vilket handlingsalternativ vi ska ta. Observera att det inte behöver röra sig om ett formellt beslut utan handlar snarare om att välja hur vi ska gå vidare med uppgiften. Kom ihåg att dokumentera alla steg i analysen och beskriva hur du har kommit fram till beslutet ifråga.

- Har du skrivit ner vilka barn som berörs av uppgiften?
- Har du samlat in information om målgruppen (exempelvis forskningsresultat, statistik eller beprövad erfarenhet)?
- Har du beaktat barnkonventionens grundprinciper?
- Har du beaktat de övriga rättigheterna som finns med i barnkonventionen?
- Har du analyserat både de positiva och negativa konsekvenserna för de berörda barnen?

STÖDFRÅGOR FÖR BARNRÄTTSARBETET

- Innehåller bedömningen eller beslutet en avvägning mellan olika barns intressen? Är barnets bästa det bästa för så många som möjligt? Eller har analysen visat att vad som är barnets bästa skiljer sig mellan olika barn?
- Innehåller bedömningen eller beslutet en avvägning mellan olika barns intressen?
- Är barnets bästa det bästa för så många som möjligt, eller har analysen visat att vissa barn förfördelas?

Frågorna är hämtade från Myndigheten för delaktighets checklista för ett inkluderande barnrättsarbete. De är utformade så att "barn med funktionsnedsättning" ska gå att byta ut mot till exempel barn i social utsatthet, nyanlända barn, nationella minoriteter etc.

PRÖVNING AV BARNETS BÄSTA

Detta avsnitt redogör för de olika stegen i en prövning av barnets bästa. Jämfört med den enklare prövningen av barnets bästa innebär detta ett mer omfattande arbete i samtliga sju steg och då särskilt när det gäller kunskapsinhämtning, att lyssna på barn, eventuell intresseavvägning och återkoppling/utvärdering. Det är viktigt att komma ihåg att samtliga steg måste dokumenteras.

1. Beskriv uppgiften.
2. Lyssna till barnet eller barnen.
3. Inhämta kunskap.
4. Låt barnkonventionen vägleda.
5. Ta fram handlingsalternativ och analysera konsekvenser.
6. Bedöm barnets bästa och fatta beslut.
7. Återkoppla och utvärdera.

1. Beskriv uppgiften

Se beskrivningen av detta i det första avsnittet under rubriken **Enklare prövning av barnets bästa**.

2. Lyssna till barnet eller barnen

Enligt barnkonventionens artikel 12 har barnet rätt att uttrycka sin åsikt i alla frågor som rör barnet självt. Barnets åsikt ska beaktas utifrån barnets ålder och mognad. Att lyssna till barns egna åsikter om åtgärder eller beslut som berör dem är en förutsättning för att kunna pröva, bedöma och beakta barnets bästa.

Förutom att det är en rättighet för barn att få uttrycka sina åsikter och få dem beaktade ger barnets röst vuxna nödvändig och värdefull kunskap inför ett beslut. Att lyssna till barn och beakta barnets åsikt är det enda sättet vuxna kan ta reda på barnets/barnens perspektiv i det specifika ärendet.

Du kan hämta in barnets åsikter i en fråga på olika sätt. Ibland behöver du hämta dem på nytt. I andra fall har någon annan redan gjort det, till exempel olika organisationer som företräder barn och unga. Vilken metod du använder beror på om uppgiften rör ett barn, flera barn eller barn i allmänhet. Barnets ålder, mognad och funktionsförmåga kommer också att påverka ditt val. Du kan samla in barns åsikter på bland annat följande sätt:

- Enskilda samtal med barn.
- Medborgardialoger.
- Ungdomspaneler.
- Referensgrupper.
- Enkätundersökningar.
- Djupintervjuer.

MER INFORMATION OM ATT INHÄMTA BARNES ÅSIKTER:

Få stöd i detta steg av prövningen under rubriken [Att lyssna på barn](#).

UNICEF Sverige har tagit fram [Handbok för barns delaktighet och inflytande](#) för den som vill lära sig värdet av barnets perspektiv.

Barnombudsmannen har utvecklat en metod i sex steg för att lyssna på barn och ta in deras åsikter. Metoden heter [Unga direkt](#) och utgår från att barnen är experter på sin egen situation och kan dela med sig av erfarenheter och åsikter utifrån den.

3. Inhämta kunskap

I det tredje steget är det dags att lyfta in kunskap från olika källor. En källa kan vara vuxna som finns runt barnet och som behöver bidra med sina åsikter i ärendet. Kom ihåg att det inte alltid är endast vårdnadshavarna som har kunskap om barnet eller barnen. Det kan finnas andra viktiga vuxna i närheten av barnet som har värdefull kunskap som rör ärendet. Notera att detta steg i prövningen görs för att komplettera barnens egna röster. Att inhämta kunskap från andra källor än barnen kan alltså aldrig, och ska inte heller ges företräde över, barnets perspektiv.

Även du behöver ha kunskaper för att kunna utgå från den lagstiftning som du är skyldig att förhålla dig till, inklusive barnkonventionen. Det är också viktigt att pröva barnets bästa utifrån befintlig forskning, statistik och beprövad erfarenhet på området.

Nedan följer exempel på annan kunskap som kan vara värdefull för prövningen.

- Uppgifter från vuxna runt barnet (vårdnadshavare eller andra).
- Relevant lagstiftning, förordningar och övriga bestämmelser.
- Andra konventioner som Sverige ratificerat, utöver barnkonventionen.
- Forskning och statistik.
- Praxis och beprövad erfarenhet.

FÖRDRAGSKONFORM TOLKNING

Fördragskonform tolkning innebär att konventionsåtaganden ska beaktas vid tillämpning av svensk lag, även om en konvention inte är inkorporerad, det vill säga att tolka våra lagar i ljuset av de konventioner vi ratificerat. Sedvanliga principer för tolkning av internationella konventioner bör användas vid tillämpningen av den nya lagen, med sedvanliga principer menas folkrättsliga källor och tolkningsregler.

För att tolka barnkonventionen behöver rättstillämparen först läsa konventionstexten. Läsningen ska göras ordagrant och tydligt utgå från vad som står skrivet. Därefter ska *barnkonventionen tolkas ärligt i enlighet med den gängse meningen av konventionens uttryck sedda i sitt sammanhang och mot bakgrund av konventionens ändamål och syfte (Wienkonventionen)*. Barnkonventionen behöver förstås som en helhet, artiklarna hänger ihop och kan därför inte tolkas eller tillämpas enskilt.

Genom att vi ratificerat barnkonventionen så har vi förbundet oss till att bestämmelserna ska få genomslag i lagstiftningen kontinuerligt, men också genomslag i rättstillämpningen – inte minst genom föredragskonform tolkning. Det handlar därför om att komma till ett resultat som överensstämmer med såväl konventionen som med inhemsk lagstiftning.

Läs mer om detta i [Vägledning vid tolkning och tillämpning av FN:s konvention om barnets rättigheter Ds. 2019:23](#)

4. Låt barnkonventionen vägleda

Se beskrivningen av detta i det första avsnittet under rubriken **Enklare prövning av barnets bästa**.

5. Ta fram handlingsalternativ och analysera konsekvenser

Se beskrivningen av detta i det andra avsnittet under rubriken **Enklare prövning av barnets bästa**.

Dessutom ...

Ibland uppstår intressekonflikter i en prövning av barnets bästa. Krockar kan uppstå mellan två enskilda barn, ett barn och en grupp barn, olika grupper av barn, barnet och vuxen, barn och andra grupper i samhället, eller barn och andra samhällsintressen.

Det är upp till beslutsfattaren i ärendet att göra avvägningen mellan olika intressen och bedöma vilket intresse som väger tyngst. De olika omständigheterna i ärendet eller åtgärden måste ligga till grund för denna avvägning. Det är också viktigt att dokumentera avvägningen.

I analysen kan det framgå att det finns intressekonflikter som kan leda till att barnets bästa inte kan tillgodoses i beslutet. I dessa fall ska den som fattar beslutet identifiera kompensatoriska åtgärder som kan vidtas för att väga upp detta. Kompensatoriska åtgärder ska genomföras för att säkerställa att beslutet blir så bra som möjligt även om barnets bästa inte bedöms väga tyngst.

6. Bedöm barnets bästa och fatta beslut

Se beskrivningen av detta i det tredje avsnittet under rubriken **Enklare prövning av barnets bästa**.

Dessutom ...

Efter att ha lyssnat till barn, inhämtat relevant kunskap och gjort en konsekvens- och effektanalys av olika handlingsalternativ, är det dags att bedöma vad som är barnets bästa. Inför beslutet du ska fatta beaktar du i första hand detta barnets bästa. Det måste göras skriftligt och dokumenteras på ett sätt som gör prövningen tydlig för dem som kan komma att granska beslutet och för barnet eller barnen som berörs.

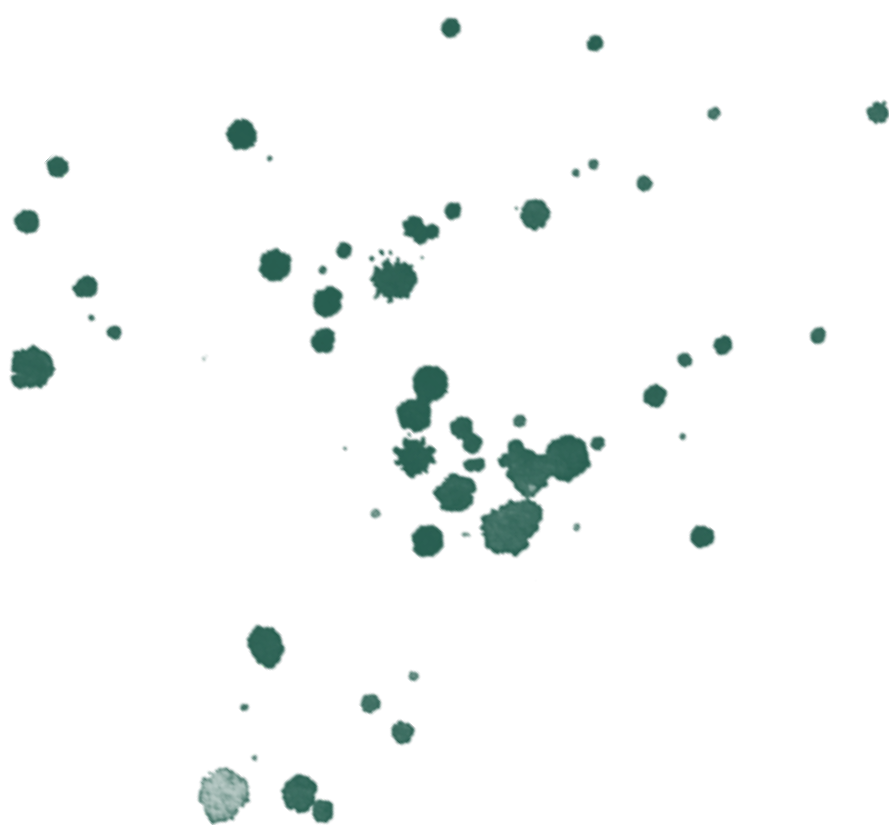
- Har du skrivit ner vilka barn som berörs av uppgiften?
- Har du hämtat in berörda barns tankar och åsikter?
- Har du hämtat in annan information om målgruppen (exempelvis forskningsresultat, statistik eller beprövad erfarenhet)?
- Har du beaktat barnkonventionens grundprinciper?
- Har du beaktat barnkonventionens övriga rättigheter?
- Har du analyserat både de positiva och negativa konsekvenserna för berörda barn?

7. Återkoppla och utvärdera

I det sista steget av prövningen återkopplar och utvärderar du. Det är viktigt att barn som har bidragit med sina åsikter och som berörs av beslutet får veta vilket beslut som har fattats och hur processen med att pröva barnets bästa har gått till.

Tänk på att anpassa ditt språk till barnets ålder och mognad. Du ska ge information på ett sätt som barnet eller barnen ifråga förstår. De ska kunna förstå både beslutets innebörd, motiveringen till beslutet och beslutets konsekvenser.

I de fall då beslutet kan omprövas eller överklagas ska barnet få information om hur beslutet kan överklagas. Ge informationen på ett sätt som gör att barnet förstår vad det innebär att ompröva eller överklaga beslutet och hur processen går till.

EXEMPEL PÅ TILLÄMPNING

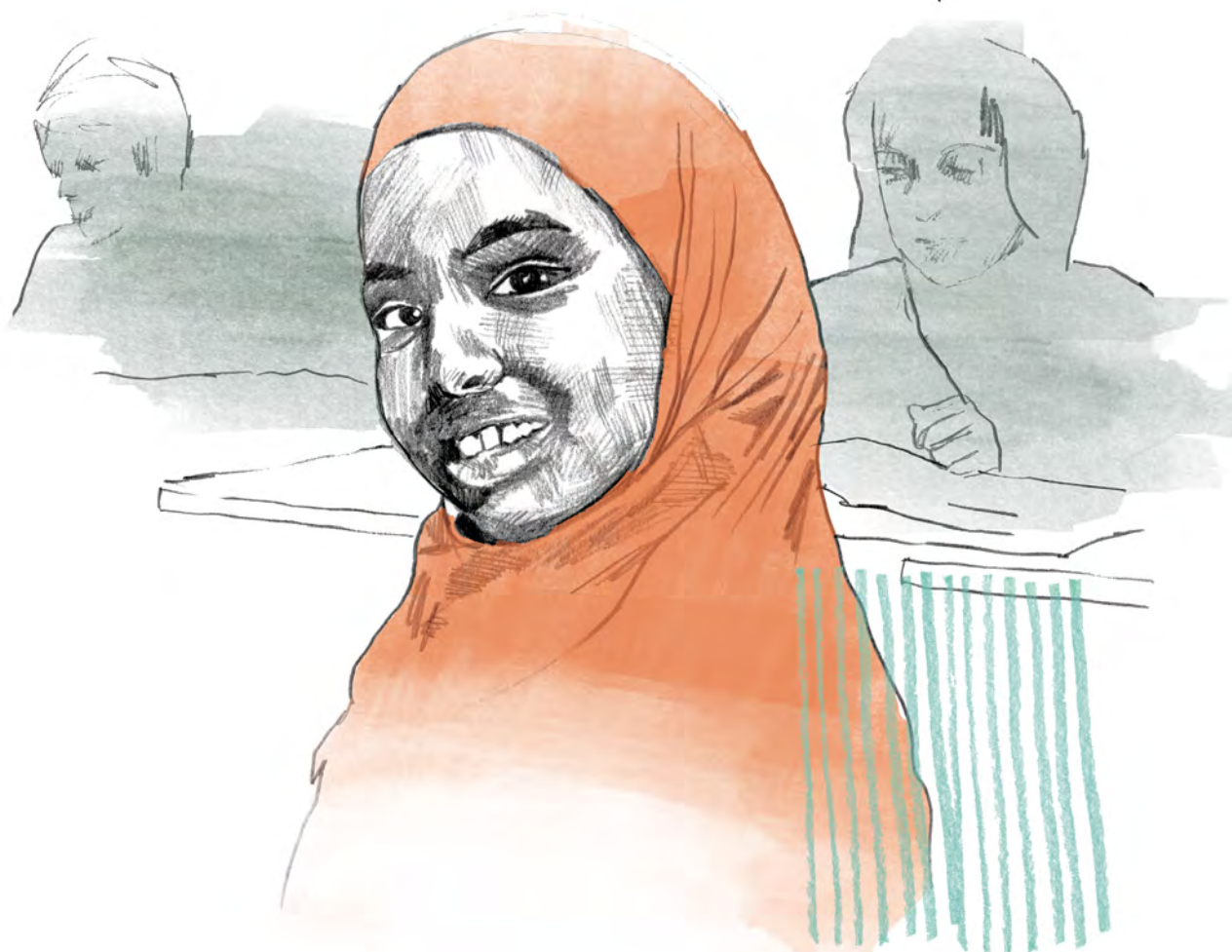
Tillstånd och prövning

Länsstyrelserna bedriver en tillstånds- och prövningsverksamhet som bland annat handlar om tillstånd inom naturskydd, prövning av miljöfarlig verksamhet, prövning av förorenade områden, överprövningar av detaljplaner och prövning av bidragsärenden.

I den här delen av sin verksamhet har länsstyrelsen ett visst handlingsutrymme. I exempelvis ett bidragsärende finns det möjlighet att inkludera eller förstärka kravet på att ärendet har ett barnrättsperspektiv. Det går också att lägga till ett barnrättsperspektiv i befintliga beslutsunderlag och beslutsmallar.

PRAKTISKT EXEMPEL

Integrationsuppdraget tillämpar barnets rättigheter praktiskt genom att ställa krav på ett barnrättsperspektiv i anvisningar och hanteringar av statsbidrag inom området integration. I ansökan för § 37 och § 37a ställs följande krav: *Beskriv hur insatsen tar hänsyn till barnets rättigheter och särskilt principen om barnets bästa.*

EXEMPEL PÅ PRÖVNING AV BARNETS BÄSTA: BEGRAVNINGSÄRENDE

Nedan följer ett exempel på hur en prövning av barnets bästa kan tillämpas och resoneras kring utifrån ett av länsstyrelsens tillståndsärenden. Observera att detta är verkliga ärenden där beslut redan fattats och de olika stegen i prövningen genomförts i efterhand.

Beskriv ärendet där beslut ska fattas. I den här typen av begravningsärende går länsstyrelsen in och beslutar vem som ska företräda parterna vid en tvist om gravsättning. Anhöriga är oeniga om var en avlidne person ska begravas. Svenska kyrkan som är huvudman i ärendet har försökt medla mellan parterna, men utan framgång. Ärendet har därför förts över till länsstyrelsen. Det kommer fram att både den avlidnes mamma och den avlidnes sambo lägger fram barnens åsikter som en del i sin argumentation. Länsstyrelsens roll är att besluta om vilka som ska företräda parterna i tvisten.

Bestämmelserna som detta grundas på handlar mycket om att ta reda på den avlidnes vilja.

De tvistande parterna är båda vuxna men barn berörs indirekt av ärendet då den avlidne har två barn. Barnen är 12 och 13 år gamla.

Lyssna till barnet eller barnen. Det kan i den här typen av ärenden finnas möjlighet att höra barn enskilt. Skulle kunna vara för att få ett fullgott beslutsunderlag, vi får en bättre bild av den avlidnes vilja genom att höra fler än de tvistande parterna.

Inhämta kunskap. All annan relevant lagstiftning, förordningar, konventioner och övriga bestämmelser.

Det finns olika metoder för att höra barn. Barn ska skyddas i sitt deltagande men inte från deltagande.

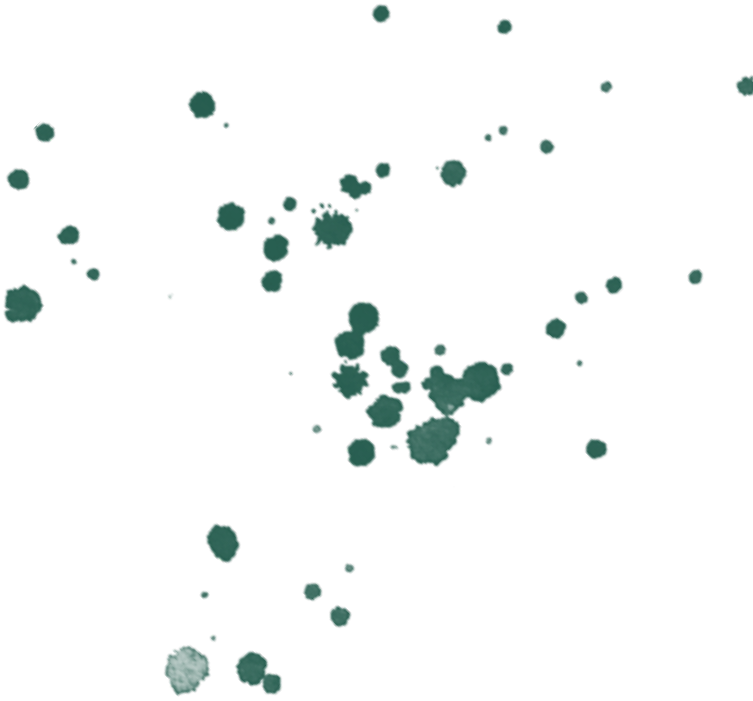
Låt barnkonventionen vägleda. Rättigheter som kan vara aktualiserade: artikel 3, om barnets bästa, artikel 6, om barnets rätt till liv, överlevnad och utveckling, artikel 12, om åsiktsfrihet, delaktighet och rätten att bli hörd, artikel 13, om yttrande- och informationsfrihet, artikel 16, om rätt till privat- och familjeliv.

Ta fram handlingsalternativ och analysera konsekvenser. Hur berörs barnen av var föräldern är begraven? Barnen vill rimligtvis kunna besöka sin pappas grav, är man däremot inte så gammal har man ju inte möjlighet att självständigt transportera sig flera mil. Vi kan aldrig säkert veta vad barnen vill om de inte hörs direkt.

Nära vuxna befinner sig i en tvist vilket kan placera barnen i en lojalitetskonflikt, dessutom sannolikt i beroendeställning till förälder eller annan anhörig.

Bedöm barnets bästa och fatta beslut. Dokumentera hur barnets bästa beaktats, även om barnets bästa inte kunnat sättas i första hand. Det behöver finnas ett resonemang kring berörda barn och deras rättigheter.

Återkoppla och utvärdera. I de fall barn har fått vara delaktiga är det viktigt att barnen också får återkoppling – oavsett om beslutet i fråga har tagits utifrån eller strider mot vad som bedömts varit barnets bästa.

Barnets rättigheter i den fysiska planeringen – länsstyrelsens roll¹⁵

Länsstyrelsens roll i den fysiska planeringen är att se till att de statliga intressena tas tillvara och samordnas. Länsstyrelsen ger också råd till länets kommuner i planeringsfrågor och förser dem med planeringsunderlag. Kommunerna samråder med länsstyrelsen om översikts- och detaljplaner.

Hur vi planerar, utformar och förvaltar den byggda miljön har stor betydelse för barns och ungas livsmiljöer. Barnkonventionen som lag ställer ökade krav på ett barnrättsbaserat arbetssätt, det vill säga att ha barnkonventionen som utgångspunkt när vi tar beslut som berör barn. Alla ärenden ska beakta de rättigheter som varje barn har enligt barnkonventionen. Ett minimum är att beakta barnkonventionens fyra grundprinciper.

Det är viktigt att ta reda på hur kommunens olika områden fungerar för barn och unga idag. En prövning av barnets bästa kan fungera som ett viktigt stöd i samhällsplaneringen. Den kan

klargöra vilka behov, tillgångar och brister som behöver lyftas fram i planeringen utifrån barns behov och beskriva konsekvenserna av olika åtgärder. En prövning av barnets bästa kan kartlägga barn och ungas rörelsemönster till och från skolan/förskolan. Den kan också kartlägga fritidsaktiviteter, mötesplatser, naturområden, gömställen, viloplatser, lekställen och annat som är viktigt för barn och unga. Förutom det kan den kartlägga olycks- och hälsorisker i området, trygga och otrygga platser, vägar samt gång- och cykelleder. Det finns dessutom en poäng med att ta reda på barnens behov och egna uppfattningar om närområdet.

Kom ihåg att barn inte är en homogen grupp. Barn har olika förutsättningar och behov, beroende på bland annat kön, ålder, socioekonomiska förhållanden, kulturell och etnisk bakgrund och eventuella funktionshinder. Barns erfarenheter och synpunkter är en viktig resurs i arbetet med att ta fram planer och kan leda till bättre beslut.

EXEMPEL PÅ BARNETS RÄTTIGHETER I YTTRANDE ÖVER ÖVERSIKTSPLANER

- Kommunen lyfter på ett föredömligt sätt barnrättsperspektivet genomgående i underlaget. Det framgår även tydligt att barn och unga har varit delaktiga i planprocessen. (Länsstyrelsen Skåne)
- Det behövs en konsekvensanalys med barn i fokus eftersom barns behov av den fysiska miljön är annorlunda än vuxnas. Det kan handla om säkra platser där barn spontant kan leka och umgås men också om inbjudande platser som passar ungdomar. (Källa: Länsstyrelsen Västra Götaland, skriften *Social hållbarhet inom fysisk planering och boende*)
- Länsstyrelsen menar att det inte tydligt framgår av planförslaget hur sociala aspekter har beaktats. En social konsekvensbedömning skulle kunna utgöra ett värdefullt stöd för att identifiera viktiga sociala aspekter som behöver beaktas i planarbetet och en hjälp för att bedöma om förslaget stödjer en utveckling mot en mer socialt hållbar kommun. Planförslaget skulle gynnas av ett tydligare socialt hållbarhetsperspektiv. (Länsstyrelsen Skåne)
- Länsstyrelsen välkomnar också en beskrivning av hur barnrättsperspektivet har beaktats i planeringsunderlagen (statistik, prognoser, kartläggningar etc.) om exempelvis rörelsemönster till och från skolan/förskolan och fritidsaktiviteter, mötesplatser, naturområden, platser för lek, lärande, kultur och trygga/otrygga platser. Har barn och unga varit delaktiga i planprocessen, exempelvis har ungdoms- eller elevråd engagerats i processen? (Länsstyrelsen Skåne).

ATT TÄNKA PÅ I PLANERINGSARBETET

Länsstyrelsen har en viktig roll i att erbjuda kommunerna aktuellt planeringsunderlag som även rör barnets rättigheter samt att följa, stödja och ge råd i allmänna frågor som handlar om hur barnets rättigheter kan införlivas i samhällsplaneringen.

I länsstyrelsens granskning av översiktsplaner kan det vara en god idé att etablera samverkan internt mellan social hållbarhet och samhällsplanering för granskning av och framtagande av underlag till länsstyrelsens yttrande utifrån ett socialt hållbarhetsperspektiv där barnets rättigheter är en viktig bedömningsgrund.

Följande frågor kan användas som stöd vid granskningen:

- Hänvisar kommunen till nationella mål inom social hållbarhet och då särskilt barnrättspolitiska mål? Genomsyrar målen planförslaget? Har målen integrerats i planförslaget?
- Hänvisar kommunen till kommunövergripande handlingsprogram, policydokument eller liknande som anger mål och riktlinjer för kommunens arbete med barnets rättigheter? Utgör de utgångspunkt för planförslaget?
- Har det gjorts en barnkonsekvensanalys eller en social konsekvensanalys som innefattar barn och unga? Vad blir konsekvenserna för barn och unga? Är konsekvensanalysen dokumenterad i planförslaget?
- Finns det statistik över eventuell befolkningsökning?
- Utgör demografisk beskrivning och befolkningsutvecklingen en grund för planen?
- Hur har barns och ungas rätt till god hälsa och utveckling tagits hänsyn till?
- Hur har barns och ungas rätt till utbildning, fritid, lek och kultur tagits hänsyn till?
- Finns det en analys om trygghet, säkerhet, hälsa, tillgänglighet som rör barn och unga?
- Har kartläggningar gjorts av till exempel:
  - barnens rörelsemönster till/från skolan/särskolan/förskolan och till/från fritidsaktiviteter
  - mötesplatser, naturområden, gömställen, viloplats, lekställen med mera som är viktiga för barn och unga
  - olycks- och hälsorisker i området
  - trygga/otrygga platser
  - vägar och gång- och cykelleder.
- Finns kunskap om vilken service som finns tillgänglig för barnen, ungdomarna och barnfamiljerna? Det kan vara till exempel:
  - förskolor och skolor
  - fritidshem och fritidsgårdar
  - fritidsanläggningar som till exempel bad- och idrottsplatser
  - bibliotek
  - kollektivtrafik.
- Hur har kunskapen om barns och ungas erfarenheter samlats in?
- Har barn deltagit i samrådsprocessen och/eller planprocessen?

Tillsyn och kontroll

Den tillsynsverksamhet som länsstyrelserna bedriver handlar bland annat om tillsyn av: efterlevnad av pandemilagen, miljöfarlig verksamhet, överförmyndare, penningtvätt, alkohol och tobak, plan- och bygglagen och djurskyddskontroll.

Ett förstärkt barnrättsbaserat arbete inom tillsyn och kontroll kan handla om att implementera

barnets rättigheter i tillsynshandledning och andra handläggarsstöd. Det är också i samband med tillsyn och kontrollersom länsstyrelsens medarbetare ibland kommer i direkt kontakt med barn och deras hemmiljöer. Här har länsstyrelsen ett ansvar att göra en orosanmälan vid misstanke om att barn far illa.

EXEMPEL PÅ PRÖVNING AV BARNETS BÄSTA: DJURSKYDDSÄRENDE

Nedan följer ett exempel på hur en prövning av barnets bästa kan tillämpas och resoneras kring utifrån ett av länsstyrelsens tillsynsärenden. Observera att detta är verkliga ärenden där beslut redan fattats och de olika stegen i prövningen genomförts i efterhand.

Beskriv ärendet. Det har kommit in ett larm om en familjs djurhållning. Djurskyddshandläggaren har varit i kontakt med familjens kontaktperson från kommunens socialtjänst. Det var kontaktpersonen som slog larm om att djuren far illa.

Barn berörs direkt av ärendet i egenskap av ägare till tre av djuren och i det avseendet att de är hemma både vid kontrollerna som länsstyrelsen genomför och vid omhändertagandet.

Ett av barnen är i förskoleåldern och ett är i yngre tonåren. Det tredje barnet fyller 18 under tiden som ärendet hanteras och blir således myndig. Det fjärde barnet är 19 år och bor liksom de andra barnen hemma. Ett av barnen har en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning.

Lyssna till barnet eller barnen. Ge hemmarvarande barn möjlighet att ställa frågor eller yttra sig om situationen, om inte vårdnadshavare motsätter sig samtal. Viktigt att skilja på att barnet inte är del av utredning och lämnar uppgifter utan att barnet har rätt att få information om vad som händer och möjlighet att ställa frågor.

Inhämta kunskap. All annan relevant lagstiftning, förordningar, konventioner och övriga bestämmelser.

Inför kontroll ta reda på om det bor barn där, vilka barn? Ställa frågan inför kontroll eller om-

händertagande om det kommer finnas hemmarvarande barn.

Låt barnkonventionen vägleda. Rättigheter som kan vara aktualiserade: artikel 2 skydd mot diskriminering, artikel 3 barnets bästa, artikel 6 barnets rätt till liv, överlevnad och utveckling, artikel 12 åsiktsfrihet, delaktighet och rätten att bli hörd, artikel 13 yttrande- och informationsfrihet, artikel 16 rätt till privat- och familjeliv, artikel 19 skydd mot övergrepp, artikel 23 barn med funktionsnedsättning, artikel 26 social trygghet och artikel 27 rätt till skälig levnadsstandard.

Ta fram handlingsalternativ och analysera konsekvenser. Analysera konsekvenserna för barn och djur. Flera aspekter av hur barnen kan påverkas – både av att få sina husdjur blir omhändertagna men också hur de påverkas av att under lång tid fått se djuren lida. Även stora risker för barnen att leva i den miljön, finns risk för försämrad hälsa och sjukdom. Kan även vara tecken på bristande föräldraomvårdnad.

Bedöm barnets bästa och fatta beslut. För att kunna bedöma vad som är bäst för barnet behöver alla rättigheter ses i sin helhet. Hela barnkonventionen ger vägledning i att bedöma barnets bästa.

Återkoppla och utvärdera. Återkoppling även till barnen som de förstår.

PRÖVNING AV BARNETS BÄSTA I LÄNSSTYRELSENAS NATIONELLA TILLSYNSVÄGLEDNING

I samband med att länsstyrelserna fick i uppdrag att sköta tillsyn enligt lagen om särskilda begränsningar för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19 (2021:4) barnrättsanpassa-

des den nationella tillsynsvägledningen med en skrivning om barnets bästa. Skrivningen kompletterades även med ett tillämpningsstöd för prövning av barnets bästa.

Förvaltning och skydd

Förvaltning och skydd avser länsstyrelsernas eget arbete med att genom beslut skydda, förvalta och

sköta exempelvis naturskyddsområden, nationalparker, och fornvård.

LÄNSSTYRELSEARNAS ARBETE MED KRISBEREDSKAP OCH BARN

Alla invånare, inklusive barn, kan komma att beröras av samhällsstörningar, kriser, väpnad konflikt eller krig. Det är därför viktigt att ha en inkluderande syn på invånarna. I vissa sammanhang kan det vara motiverat att göra en målgruppsanalys utifrån exempelvis de berördas språkkunskaper, funktionsnedsättning, kön, ålder och geografisk hemvist.

Under en samhällsstörning ska länsstyrelsen samverka, samordna och stödja länets aktörer för att rikta samhällets åtgärder och resurser så att konsekvenserna för samhället blir så små som möjligt. Länsstyrelsen arbetar också med förebyggande åtgärder för att förhindra att en samhällsstörning uppstår och begränsa skadorna om det faktiskt uppstår en. En annan förebyggande åtgärd handlar om att lära av tidigare händelser och ta med sig erfarenheter till nästa samhällsstörning.

Idag går fler barn i förskola, och fler kvinnor förvärvsarbetar, än för femtio år sedan. Detta behöver tas med i beräkningarna i arbetet med samhällsskydd och beredskap. Det ställer krav på till exempel barnomsorgen, särskilt om båda vårdnadshavarna i en familj blir krigsplacerade.

Länsstyrelsens krisberedskap utgår från att olika gruppers behov, förutsättningar och inflytande ska tas i beaktande både i planering och i arbetet med civilt försvar. Det gäller alla aktörerna i länet, som kommunerna, regionen, civilsamhället och andra myndigheter. Men även för länsstyrelsen.

Det kan exempelvis innebära att pröva barnets bästa i förhållande till allt som görs för att skydda människor och egendom. Eller att integrera mål för jämställdhet och mänskliga rättigheter i planeringen för vård och omsorg i tider av krig.

För att säkra ett barnrättsbaserat arbete med krisberedskap gäller framför allt att systematiskt pröva barnets bästa inför beslut och åtgärder som rör barn och kan få stora konsekvenser för barn. Barn behöver ingå i målgruppsanalyser och i arbetet med att identifiera särskilt utsatta grupper.

När krisen hanteras behöver vissa grupper av barn beaktas särskilt:

- Barn och unga i social utsatthet. Familjen kan ha våldsinslag, missbruk/beroende eller psykisk ohälsa.
- Barn och unga i socioekonomisk utsatthet. Familjen kan bo trångt eller vara fattig, och föräldrarna till barnen kan vara utsatta EU-medborgare.
- Barn och unga med funktionsnedsättning och behov av extra stöd.
- Barn och unga utan, eller med oklar, legal status i Sverige – i synnerhet ungdomar med upphållstillstånd enligt gymnasielagen.
- Barn i digitalt utanförskap på grund av ålder, språk funktionsnedsättning eller annat.

EXEMPEL FRÅN CORONAPANDEMIN

Tre exempel på brister i barnrättsperspektivet under coronapandemin och förslag på hur de kan åtgärdas/kunde ha förebyggts.

- **Ökad risk för diskriminering av barn.**
Hanteringen av coronapandemin har inneburit inskränkningar i barns rätt att inte bli diskriminerade. För att tidigt upptäcka "grupper i grupper" och se vilka som drabbas hårdast av krisen krävs att analysen inte stannar vid nivån "barn" då vi vet att barn, precis som vuxna, lever med långt olika förutsättningar att klara av krisens skadeverkningar. Genom att pröva barnets bästa och analysera konsekvenserna utifrån en fördjupad målgruppsanalys kan diskriminering och ojämlika utfall förutses och motverkas.
- **Minskade stödinsatser för föräldrar och andra viktiga vuxna.** Länsstyrelserna bör uppmärksamma kommunerna om att identifiera familjer med barn i utsatthet via förskola/skola, föreningsliv och erbjuda familjer uppsökande stöd och avlastning (assistans, föräldrastöd, aktiviteter). En kommunikationsinsats bör också göras till medborgarna om att alla rekommenderas att anmäla misstankar om att barn far illa till socialtjänsten.
- **Ökad social oro bland unga.** Ungdomar samlas i stora grupper, med alkohol- och drogfylla, stök, bråk och oro som följd. För att motverka detta krävs en bred samverkan med fokus på att hitta rätt insatser för att förebygga och minska social oro i offentlig miljö. Här behöver insatser särskilt fokusera på socialt utsatta områden.

Läs mer i *Covid-19:s påverkan på samhällets skyddsvärden, Länsstyrelsegemensam analys, delrapport 1: Faktisk påverkan och bedömd påverkan på kort sikt*, Länsstyrelsernas gemensamma samordningskansli för hantering av covid-19, Länsstyrelsen Västra Götaland m.fl.

EXEMPEL FRÅN FÖRVALTNING OCH SKYDD

Två exempel på hur barnets rättigheter har inkluderats i länsstyrelsens arbete med förvaltning och skydd.

- **Barnets rättigheter i beslutsmallen för bidrag till kulturmiljövård, Länsstyrelsen i Västerbotten.**
I beslutsmallen för bidrag till kulturmiljövård har Länsstyrelsen i Västerbotten en skrivning om att få in ett barnrätts- och tillgänglighetsperspektiv i villkoren. Sådana villkor kan handla om att informationsskyltar ska lyfta fram både pojkars och flickors berättelser eller att skylten ska vara låg i höjd och placeras så att både barn och rullstolsburna personer kan nå att läsa text och bild.
- **Barns rätt till delaktighet hos Naturavdelningen, Länsstyrelsen i Västra Götalands län.**
Naturavdelningen på Länsstyrelsen i Västra Götalands län planerar alltid in aktiviteter med barn i sitt "naturum". Särskilda programpunkter sätts in regelbundet under sport- och höstloven. Medarbetarna tar årligen emot skolklasser, och varje år får en utvald skolklass skapa en egen utställning. Utställningen visas sedan på naturum. Även andra besökande barn kan skapa naturkonstverk, som blir en del av den tillfälliga utställningen.

Samverkan, samordning och kunskapsfrämjande

Länsstyrelserna arbetar regionalt med samverkan och samordning mellan samhällsviktiga aktörer. Det kan handla om såväl informationsspridning som stödjande och kunskapsfrämjande arbete.

I sina samordnande och kunskapsfrämjande uppdrag har länsstyrelsen stora möjligheter att tillämpa barnets rättigheter.

EXEMPEL FRÅN SOCIAL OCH MILJÖMÄSSIG HÅLLBARHET

Fyra exempel på hur barnets rättigheter har inkluderats inom ramen för länsstyrelsens arbete med social och miljömässig hållbarhet

- Konsekvensanalys för barn under covid-19 – Länsstyrelsen i Hallands län.**
Länsstyrelsen i Hallands län genomförde under våren 2020 en barnkonsekvensanalys av pandemins påverkan på barn samt hur barnperspektivet efterlevts i hanteringen av pandemin. En enkät skickades ut till länets kommuner med frågor om risker, åtgärder och konsekvenser som relaterade till barnets rättigheter.
- Barnkonsekvensanalys av tillfälligt inställd organiserad idrottsverksamhet – Länsstyrelsen i Stockholms län.**
Länsstyrelsen i Stockholms län analyserade konsekvenserna av den tillfälligt inställda organiserade idrottsverksamheten. Barnkonsekvensanalysen ifråga var summerande och riktade in sig på verksamhet för barn och ungdomar, inomhus och utomhus under december 2020–januari 2021. Analysen tog sin utgångspunkt i barnkonventionens artiklar, bland annat de som rör icke-diskriminering, beaktande av barns bästa, barns rätt till hälsa, liv och utveckling samt barns rätt till delaktighet.
- Länsstyrelsen i Västerbotten inkluderar åtgärder för barnets rättigheter i åtgärdsprogram för att nå miljömålen.**
I åtgärdsprogrammet *Hållbara Västerbotten – åtgärdsprogram för att nå miljömålen* har åtgärder för att stärka barnets rättigheter inkluderats. Bland annat vill länsstyrelsen arrangera aktiviteter för barn och unga med liten vana av att vara i naturen. En annan åtgärd handlar om kemikalier i barns vardag. Länsstyrelsen avser att inventera och minska användningen av produkter med högt kemikalieinnehåll.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län – exempel på inflytanderåd för barn och unga vuxna.**
Många unga är både pålästa och oroliga när det gäller hållbarhetsfrågor som till exempel klimathotet. Men de blir frustrerade när de inte får vara med och påverka. Klimatrådet, som leds av Länsstyrelsen i Jönköpings län, skapade därför ett ungdomsråd med gymnasieungdomar år 2016. Syftet med rådet är att systematiskt inkludera och tillvarata ungdomars perspektiv och engagemang i klimatfrågan. Ungdomsrådet lämnar även förslag till Klimatrådet. Dessa råd bidrar till att Jönköpings län når uppsatta klimatmål.

Hur gör vi verksamheten barnrättsbaserad?

En av punkterna i den nationella strategin för barnets rättigheter fastslår att beslutsfattare och relevanta yrkesgrupper ska ha kunskap om barnets rättigheter och omsätta denna kunskap i berörda verksamheter. Barnets rättigheter ska genomsyra alla arbets- och beslutsprocesser inom länsstyrelsen. Det kan handla om att ta fram mätbara, och uppföljningsbara, myndighetsövergripande mål eller ställa krav på att barnkonventionen tillämpas i VP-direktiv eller motsvarande. Det kan också handla om att ge alla medarbetare uppdaterade kunskaper om barnets rättigheter och hur rättigheterna kan tillgodoses i praktiken, eller att ta fram checklistor, rutiner och arbetsstöd som gör det lättare för medarbetarna att arbeta med frågor som rör barnets rättigheter.

Myndigheten behöver regelbundet föra in arbetet med barnets rättigheter i det ordinarie verksamhetsplaneringssystemet. Ett bra tillfälle att göra det på är när vi rapporterar in uppföljningar och status för våra aktiviteter med barnrättsfokus. Myndighetens barnrätts- och människorättsfunktion kan med fördel delta i avstämningarna som görs var fjärde månad med avdelningscheferna. Funktionen kan då fungera som ett stöd i bedömningen om hur väl myndigheten uppfyller sina mål. Detta utgör ett viktigt underlag för rapporteringen till regeringen i samband med årsredovisningen.

Genomförandet av barnkonventionen följer samma principer som det rättighetsbaserade arbetssättet. I länsstyrelsernas metodstöd för ett rättighetsbaserat arbetssätt finns mer information

om hur en rättighetsbaserad styr- och planeringsprocess ser ut, och om hur myndigheten kan göra uppföljningar.

Barnrättsperspektivet ska utgöra en självklar utgångspunkt i verksamhetens arbete. Därför är det en god idé att använda sig av barnkonventionen och grundprinciperna för att få stöd i att stärka barnets rättigheter i verksamheten. Men märk väl att det är meningslöst att ”hitta på” kopplingar till barnets rättigheter om arbetet tycks sakna det. Fokuset ska ligga på insatser där barnets rättigheter är en viktig aspekt. För att inte missa något i det avseendet är det bra att ställa sig frågor om vad som görs eller behöver göras för att stärka barnets rättigheter.

I tabellen nedan visas exempel på typinsatser som förekommer i flera av länsstyrelsens verksamheter. Det kan handla om att vi sammankallar eller deltar i olika nätverk, ger råd och stöd till kommuner, tar fram och sprider information, tar fram och reviderar strategier eller handlingsplaner, medverkar i eller arrangerar utbildningar eller konferenser, eller gör lägesbilder och fördelar statsbidrag. När vi planerar verksamheten kan vi analysera hur barnrättsperspektivet genomsyrar eller skulle kunna genomsyra den planerade insatsen.

Frågorna i den mellersta kolumnen i tabellen är tänkta som ett stöd för att synliggöra vad som görs för att stärka barnrättsperspektivet, men också vad som *kan* göras för att stärka detsamma.

Exempel på typuppdrag i verksamheten	Analys av hur barnrättsperspektivet genomsyrar insatsen	Förslag på åtgärder som stärker barnrättsperspektivet
<p>Sammanalla nätverksträffar eller motsvarande forum</p>	<ul style="list-style-type: none"> Berörs barn direkt eller indirekt av det vi arbetar med i nätverket? Är barnets rättigheter synliga i nätverksträffarna? Hur används barnkonventionen som vägledning och stöd i arbetet? Vilken kunskap finns om barns levnadsförhållanden (bostadsförhållanden, hälsa, skolgång)? Finns det tillgång till kunskap där barn själva har berättat om sin situation (ex. trygghetsmätningar)? Om det finns kunskap av den typen, hur kan den användas för att ändra våra prioriteringar? Behövs andra sorters kunskaper, t. ex. forskningsresultat, statistik och beprövade erfarenheter? Saknar vi kunskap om någon grupp av barn? Finns det barn som riskerar att bli diskriminerade? Finns exempel i nätverket där barnkonventionen används som stöd? Finns exempel på insatser där barn och unga själva fått möjlighet att delta i utformningen och genomförandet av insatser? Har någon i nätverket erfarenheter från fungerande metoder för samtal med barn och unga som syftar till att säkerställa barns och ungas rättigheter? Hur ser samarbetet eller dialogen ut med civilsamhället i nätverket och vid nätverksträffar? Behöver fler aktörer ingå i nätverket för att stärka barnrättsperspektivet? 	<ul style="list-style-type: none"> Sätta på "barnrättsglasögonen" när vi planerar träffar och reflektera över barnkonventionens grundprinciper (2, 3, 6 och 12). Synliggöra och efterfråga information om barnets situation och rättigheter. Fundera över hur informationen om barns livsvillkor kan användas för att ändra prioriteringarna i nätverkets arbete. Sätta projekt med barnrättsfokus på dagordningen – särskilt projekt som barn har varit delaktiga i. Ha en temadag om barnkonventionen och hur den kan tillämpas på nätverkets möten. Ge utrymme på dagordningen för utbyta kunskaper om barns situation. Använda kommentarer/rekommendationer från barnrättskommittén som underlag i samtalen. Det går också bra med rapporter/fakta om barns levnadsvillkor. Utforma sammankomsterna på ett sätt som tillvaratar deltagarnas kunskaper om och erfarenheter av barnrättsarbete. Utforma sammankomsterna på ett sätt som fångar upp deltagarnas behov av fortbildning inom barnrättsområdet.
<p>Delta i arbetsgrupper, samverkansgrupper, nätverk etc.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Berörs barn direkt/indirekt? Hur lyfts barns situation fram i samtalen i fråga om exempelvis bostad, fattigdom, fritid/lek, trygghet, hälsa, skola, information, delaktighet)? Hur ges information om /synliggörs betydelsen av ett barnrättsfokus i träffarna? Finns behov av mer kunskap eller stöd för att säkerställa barnets rättigheter – i så fall, vilken kunskap och vilket stöd? 	<ul style="list-style-type: none"> Ha på "barnrättsglasögonen" i arbetet och under samtalen samt reflektera över barnkonventionens grundprinciper (2, 3, 6 och 12). Föreslå barnkonventionen som tema på något möte. Efterfråga information om barns situation. Efterfråga exempel på insatser av olika slag. Ta reda på eventuella utvecklingsbehov.

Exempel på typuppdrag i verksamheten	Analys av hur barnrättsperspektivet genomsyrar insatsen	Förslag på åtgärder som stärker barnrättsperspektivet
<p>Arrangera kommundialoger</p>	<ul style="list-style-type: none"> Berörs barn direkt/indirekt i kommundialogen? Hur används barnkonventionen som vägledning och stöd i planeringen av kommundialogerna? Hur ges information om /synliggörs betydelsen av ett barnrättsfokus i träffarna? Hur efterfrågar vi information och fakta från kommunledning och tjänstepersoner om situationen i deras respektive kommuner exempelvis i fråga om bostad, fattigdom, hälsa, skola, fritid/lek, trygghet, delaktighet etc.)? Vet vi vilken kunskap om, och erfarenhet av, tillämpningen av barnkonventionen som finns i praktiken? Finns behov av mer kunskap eller stöd för att säkerställa barnets rättigheter – i så fall, vilken kunskap och vilket stöd? 	<ul style="list-style-type: none"> Sätta på "barnrättsglasögonen" vid planering och genomförande av dialogmöten samt reflektera över barnkonventionens grundprinciper (2, 3, 6 och 12). Se över om det i större utsträckning kan användas ett barnrättsbaserat förhållningssätt i samband med planering av agendan för kommundialogen. Prata i högre utsträckning om rättigheter för barn när vi diskuterar bostadsförhållanden, hälsa, skola, kultur/fritid, utveckling etc. Efterfråga information om hur kommunen tillämpar barnkonventionen i arbetet med barn i olika verksamheter, och efterfråga information om vilket stöd kommunen behöver för att kunna stärka barnets rättigheter. Lägga in barnets rättigheter som en punkt på dagordningen. Följa upp dialogerna med ett särskilt barnrättsfokus.
<p>Ha utlysningmöten för statsbidrag, hålla dialoger med organisationer under ansökningsförfarandet och följa upp, analysera och sprida erfarenheter från utvecklingsprojekt</p>	<ul style="list-style-type: none"> Är barn målgrupp för bidragen/utvecklingsmedlen direkt/indirekt? Vilka barn? Hur används barnkonventionen som vägledning och stöd i ansökningsförfarandet men också i arbetet med att följa upp, analysera och sprida erfarenheter från projekt? Vilka insatser görs idag för att möta barns behov i projekten? Hur tas den kunskapen tillvara? Vilken kunskap finns om barns levnadsvillkor och vilken skulle behövas som underlag för insatser och prioriteringar? Hur ges information om /synliggörs betydelsen av ett barnrättsfokus i ansökningarna? Finns det underlag/stöd för att tillämpa ett barnrättsperspektiv i projekten? Hur ser våra bedömningskriterier ut och vilket underlag har vi tillgång till för bedömningar om ansökningar har ett barnrättsperspektiv? 	<ul style="list-style-type: none"> Sätta på "barnrättsglasögonen" och reflektera över barnkonventionens grundprinciper (2, 3, 6 och 12). Hålla en presentation om barnkonventionen och hur den kan användas i en projektansökan. Lägga till regionala krav på/prioriteringar om stärkt barnrättsfokus. Komplettera frågorna om barnets rättigheter i ansökningsformulär med ytterligare stödmaterial som exempelvis understryker betydelsen av insatser där barnet görs delaktig. Föreslå att barnkonventionen och exempelvis Barnombudsmannens checklista från stödmaterialet om prövning av barnets bästa kan användas som utgångspunkt när en projektansökan görs. Detta material kan även användas av handläggare som bedömer projektansökningar. Både projektägare och länsstyrelsen kan följa upp och utvärdera projektet med stöd av Barnombudsmannens checklista från stödmaterialet om prövning av barnets bästa. Den innehåller frågor om huruvida en prövning av barnets bästa har gjorts, om barnets rättigheter har förstärkts på något sätt, om projektet möjliggjort för barnet att vara delaktig i processen och om metoder, rutiner etc. har införts som säkrar ett barnrättsperspektiv.

Exempel på typuppdrag i verksamheten	Analys av hur barnrättsperspektivet genomsyrar insatsen	Förslag på åtgärder som stärker barnrättsperspektivet
Arrangera träffar/ha dialog med fokusgrupper och referensgrupper	<ul style="list-style-type: none"> • Berörs barn direkt/indirekt? • Hur används barnkonventionen/funktionsrättskonventionen som vägledning och stöd i arbetet? • Hur säkerställs barnets rätt till information, delaktighet/inflytande, hälsa, utbildning, boende etc. • Behövs ytterligare kunskap om enskilda barn/grupper av barn? • Har vi kunskap om vad barnet själv har berättat om sin situation? • Hur ser samarbetet och dialogen ut med civilsamhället? • Hur hämtar vi information från civilsamhället? • Behövs fler aktörer i fokusgruppen för att stärka barnrättsperspektivet? 	<ul style="list-style-type: none"> • Sätta på "barnrättsglasögonen" i samband med planering och genomförande av träffar samt reflektera över barnkonventionens grundprinciper (2, 3, 6 och 12). • Inhämta information där målgruppen själv har haft möjlighet att berätta om sin situation. • Bjuda in civilsamhället till träffar och möten • Föra dialog med civilsamhället om innehåll för träffar och möten. • Anlägga ett rättighetsperspektiv under träffen. • Diskutera de relevanta frågorna och genomför träffarna på ett sätt som passar sammanhanget och målgrupperna. Exempelvis kan metoden Unga direkt (Barnombudsmannen) användas när du ska lyssna på barn.
Ta fram en handlingsplan, strategi eller motsvarande	<ul style="list-style-type: none"> • Berörs barn direkt/indirekt? • Hur används barnkonventionen som vägledning och stöd i arbetet med att ta fram en handlingsplan? • Vilken kunskap hämtas in om barns levnadsvillkor? • Finns det information/fakta som rör barn? Vilka olika aspekter av barns utveckling har vi kunskap om (hälsa, ekonomi, utbildning, trygghet, skydd och stöd, bostad, delaktighet)? • Hur används kunskapen i handlingsplanen? • Har vi kännedom om erfarenheter/framgångsfaktorer som rör barn? Hur kan de lyftas fram? • Hur samlar vi in erfarenheter och åsikter från barn? 	<ul style="list-style-type: none"> • Sätta på "barnrättsglasögonen" när vi tar fram handlingsplanen samt reflektera över barnkonventionens grundprinciper (2, 3, 6 och 12). • Låta barnkonventionen vara en viktig utgångspunkt i planen och låta målen och insatserna genomsyras ett barnrättsperspektiv. • Analysera planens/strategins konsekvenser med hänsyn till barnets rättigheter. • Prioritera att lyssna på barn. Hämta in och beakta barnets synpunkter. Bjud in till dialog/arrangera samråd med barn och/eller organisationer som företräder barns intressen.

Exempel på typuppdrag i verksamheten	Analys av hur barnrättsperspektivet genomsyrar insatsen	Förslag på åtgärder som stärker barnrättsperspektivet
<p>Ge stöd, råd och utbildning i olika frågor</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Berörs barn direkt/indirekt? Vilka barn? • Finns det underlag/stöd för att tillämpa ett barnrättsperspektiv? • Har vi tillgång till information om hur barnkonventionen kan användas? • Har vi tillgång till/hämtar vi kunskap om barns levnadsvillkor? • Om det finns kunskap, hur kan den användas för att stärka barnrättsperspektivet? • Vet vi vilken kunskap det finns om tillämpning av barnkonventionen i praktiken? Vet vi vilka erfarenheter av tillämpning av barnkonventionen det finns? • Ingår utbildningsblock om barnkonventionen och hur den kan användas som stöd i arbetet? • Vilka kunskaper om barns levnadsvillkor erbjuder utbildningen (ex. statistik, forskning, erfarenheter)? • Vilken kunskap om metoder och former för dialog med barn ges i utbildningen? • Vet vi var de största utbildningsbehoven finns? 	<ul style="list-style-type: none"> • Ha på "barnrättsglasögonen" när vi ger stöd och håller i utbildningar samt reflektera över barnkonventionens grundprinciper (2, 3, 6 och 12). • Utforma sammankomsterna på ett sätt som tillvaratar deltagarnas kunskaper om och erfarenheter av barnrättsarbete. • Utforma sammankomsterna på ett sätt som fångar upp deltagarnas behov av fortbildning inom barnrättsområdet. Sprida information om forskning och rapporter som har särskilt barnrättsfokus. • Erbjud utbildning om barnkonventionen och dess tillämpning i praktiken.
<p>Göra omvärldsbevakningar, analyser, kartläggningar, lägesbilder, rapporter och ta fram statistik m.m.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Berörs barn direkt/indirekt? • Hur används barnkonventionen som vägledning och stöd i arbetet med lägesbilder? • Vilken kunskap hämtas in och ges om barns levnadsvillkor? • Finns det information/fakta som rör barn? Vilka olika aspekter av barns utveckling har vi kunskap om (hälsa, ekonomi, utbildning, trygghet, skydd och stöd, bostad, delaktighet)? • Hur används kunskapen? • Hur tillgänglig är sammanställningen avseende språk, utformningen av text och bild etc.? 	<ul style="list-style-type: none"> • Sätta på "barnrättsglasögonen" när vi gör omvärldsanalysen och skriver rapporten samt reflektera över barnkonventionens grundprinciper (2, 3, 6 och 12). • Hämta in och sprida fakta om barns levnadsvillkor till relevanta aktörer. • Se till att kunskap om barns levnadsvillkor tas fram, gärna sådan som barnen själva bidragit med. • Verka för att fler indelningsgrunder används i de analyser som görs av levnadsförhållanden för barn (ex. kön, ålder, funktionsförmåga, nationellt ursprung etc.) Använd exempelvis folkhälsoenkäten, som barnen själva fått fylla i, som inspirationskälla.

Exempel på typuppdrag i verksamheten	Analys av hur barnrättsperspektivet genomsyrar insatsen	Förslag på åtgärder som stärker barnrättsperspektivet
<p>Skicka nyhetsbrev och informationsmejl och driva kampanjer m.m.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Berörs barn direkt/indirekt? Är barnkonventionen och barnets rättigheter synliga i nyhetsbreven? Hur kan barnrättsperspektivet stärkas i nyhetsbreven? Vilka lägesfakta om barns levnadsvillkor finns? Om lägesfakta finns, hur används de i nyhetsbreven och som underlag för att ta fram av nyhetsbrev? Hur delar vi med oss av vår kännedom om, och våra egna erfarenheter av, projekt och andra initiativ som har ett tydligt barnrättsfokus? 	<ul style="list-style-type: none"> Ha på "barnrättsglasögonen" när vi skickar ut information och nyhetsbrev och driver kampanjer samt reflektera över barnkonventionens grundprinciper (2, 3, 6 och 12). Nyhetsbrev eller motsvarande är en viktig kanal för information, kunskap och inspiration samt för berättelser om praktiska erfarenheter av tillämpning av barnkonventionen i en verksamhet. Lägga särskilt fokus på barnets situation och rättigheter i något informationsmejl eller nyhetsbrev per år. Se över hur informationen är utformad så att den är tillgänglig för barn. Fundera över vilka det går att samverka med när vi sprider våra informations- och nyhetsbrev. Ta i beaktande att även om barn inte är direkt målgrupp för exempelvis en kampanj så kan innehållet behöva anpassas för att även barn ska kunna ta del av informationen.
<p>Arrangera konferenser</p>	<ul style="list-style-type: none"> Berörs barn direkt/indirekt? Hur används barnkonventionen som vägledning och stöd i arbetet med att planera och genomföra en konferens? Hur synliggörs barns situation och erfarenheter i samband med konferensen? Kommer konferensen att ha med projekt, eller initiativ, som har ett särskilt fokus på att tillämpa barnets bästa eller som har utgått från barnkonventionen? Kommer det att finns utrymme för att diskutera erfarenheter av insatser/åtgärder med ett barnrättsfokus? Vilka aktörer samarbetar vi med kring konferensen? Behöver vi samarbeta med fler för att säkerställa ett barnrättsperspektiv? 	<ul style="list-style-type: none"> Sätta på "barnrättsglasögonen" när vi planerar konferensen samt reflektera över barnkonventionens grundprinciper (2, 3, 6 och 12). Anlägga ett barnrättsperspektiv på konferensen. Ge exempel, lyfta erfarenheter/utmaningar etc. Efterfråga och verka för att projekt, insatser, rapporter m.m. med barnrättsfokus får utrymme på agendan. Barn får gärna ha varit delaktiga i arbetet.
<p>Föreläsa och medverka i olika sammanhang (konferenser, utbildningar)</p>	<ul style="list-style-type: none"> Berörs barn direkt/indirekt? Hur kan barnkonventionen användas som vägledning och stöd i arbetet? Hur synliggörs barnrättsperspektivet i samband med föreläsning? 	<ul style="list-style-type: none"> Sätta på "barnrättsglasögonen" när vi planerar och medverkar i konferensen samt reflektera över barnkonventionens grundprinciper (2, 3, 6 och 12). Ha med ett barnrättsperspektiv i våra föreläsningar genom att använda exempel, peka på fakta och synliggöra målgruppen barn.

BARNES LIVSVILLKOR

I Sverige finns ungefär två miljoner barn. De allra flesta har goda levnadsvillkor och känner sig friska, har en god hälsa och trivs i skolan.¹⁶ Barns rättigheter stärks allt mer i svensk lagstiftning och även synen på barn har utvecklats till att bli mer och mer barnrättsbaserad. Trots detta utsätts barn för allvarliga rättighetskränkningar och vi vet att det finns stora skillnader i levnadsvillkor och förutsättningar.

Eftersom alla rättighetsinnehavare inte har samma förutsättningar att få sina rättigheter uppfyllda behöver Sveriges offentliga verksamheter erbjuda olika typer av skydd, stöd och service från det offentliga för att skapa jämlika möjligheter.¹⁷ Att barn har olika behov och förutsättningar är därför mycket viktigt att beakta när vi gör målgruppsanalyser inför beslut och insatser.

I länsstyrelsens verksamhet kan det handla om alltifrån att uppmärksamma barn som lever i social utsatthet när vi är ute på tillsynsärenden till att analysera vilka konsekvenser en ny strategi eller handlingsplan kommer att få för de nyanlända barnen i länet.

STATISTIK OM BARN

- Statistiska centralbyrån (SCB) samlar statistik om barns levnadsvillkor
- Ungdomsenkäten LUPP (lokal uppföljning av ungdomspolitiken) är ett verktyg från Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) för att ta reda på hur ungas livssituation ser ut lokalt.

JÄMLIKHET OCH INTERSEKTIONALITET

Vi har uppnått jämlikhet när vi har säkerställt att alla människor har lika rättigheter och möjligheter oavsett vilka de är. Alla är då jämlika oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. En central aspekt av jämlikheten är jämställdheten, som innebär ett utjäm-

nat maktförhållande mellan kvinnor och män. Enligt länsstyrelseinstruktionen är vi, utöver den, särskilt skyldiga att ta hänsyn till ett jämlikhetsperspektiv som innefattar barn och personer med funktionsnedsättning.

Att ha ett intersektionellt förhållningssätt innebär att vara medveten om hur olika maktordningar samverkar och påverkar människors förutsättningar. Det kan till exempel handla om maktordningen mellan kvinnor och män och den mellan barn och vuxna. Vi ska använda kunskapen om dessa ojämna relationer i arbetet.

Bilden illustrerar hur en enskild individ bär runt på flera olika faktorer och kategoriseringar som påverkar hur individen upplever och blir bemött i samhället. Vissa av kategorierna är självvalda medan andra inte är det. Vissa syns utanpå medan andra inte gör det.¹⁸

De olika kategoriseringarna i illustrationen påverkar barn. Hur barn blir bemötta i samhället, och deras upplevelser, påverkas dessutom också ofta av deras föräldrars eller familjers sociala kategoriseringar. Barn riskerar därför att utsättas för diskriminering också utifrån föräldrarnas sociala ställning, sexuella läggning, religion, hudfärg, politiska åskådning eller liknande.

Genom att ha ett intersektionellt förhållningssätt i arbetet belyser vi hur flera olika faktorer påverkar barns livsvillkor, förutsättningar och erfarenheter.

MER OM BARN SVILLKOR

Länsstyrelsen i Skånes län och Lunds universitet tog 2021 fram en kunskapsöversikt och genomförde en kartläggning av risk- och skyddsfaktorer för nyanlända barn i familj. Rapporten visar bland annat att familjerelationer spelar en stor roll i ett nyanlännt barns tillvaro. De nya villkoren efter migrationen kan bidra till förändrade familjeroller och identitetsförluster, vilket kan påverka samspillet i familjen. Barnets roll kan komma att innefatta ett ökat ansvar i familjen, och hen kan tvingas balansera mellan två världar.

Läs mer om [Nyanlända barn i familj här](#)

Rädda Barnens rapport *Barnfattigdom i Sverige* från 2018 beskriver en minskning av barnfattigdomen från 10,8 procent år 2011 till 9,3 procent år 2016. Därmed levde cirka 186 000 barn i fattigdom 2016. Men trots minskningen av barnfattigdomen fortsätter skillnaderna att öka. Procentuellt minskar barnfattigdomen bland barn i familjer med utländsk bakgrund och barn till ensamstående föräldrar, samtidigt som avståndet ökar till dem som har en bättre levnadsstandard.

Läs mer om barnfattigdom i [Rädda Barnens rapport](#)

Friends årsrapport från 2020 visar att 9 procent av eleverna i mellanstadiet och 7 procent av eleverna i högstadiet blivit mobbade under det senaste året. När kränkningar kan kopplas till en eller flera av diskrimineringsgrunderna kallas det trakasserier. Både på mellan- och högstadiet handlar de vanligaste trakasseriererna om etnicitet. Rasism och dess konsekvenser skadar barns psykiska och fysiska hälsa och kan leda till kronisk stress, vilket påverkar förutsättningarna för att leva ett hälsosamt liv.

Läs mer om mobbning och trakasserier i [Friendsrapporten 2020](#)

Barns livsmiljö är ytterligare en faktor som påverkar levnadsvillkor och förutsättningar. Några exempel på hur livsmiljön påverkar kan du läsa mer om i:

- [Glesbygdens förutsättningar att uppmärksamma barn i riskmiljö – Folkhälsomyndigheten](#)
- [Utanförskap, våld och kärlek till orten – Barnombudsmannen](#)

BARNRÄTTSKOMMITTENS REKOMMENDATION

Barnrättskommitténs rekommendation till Sverige om att utreda barnets bästa i asyländringen och socialtjänstutredningar

Kommittén vill att Migrationsverket utreder barnets bästa när de ska besluta om ett barn har rätt att få stanna i Sverige eller inte. Kommittén vill att socialtjänsten lyssnar bättre på vad barnet vill vid en vårdnadstvist.

JÄMSTÄLLDHET

Jämställdhet handlar om lika rättigheter och möjligheter för män och kvinnor. Skillnader i livsvillkor och ojämn fördelning av makt och inflytande som grundar sig i kön är ett samhällsproblem som kan och ska motverkas. Offentliga myndigheter måste därför analysera alla förslag och beslut ur ett jämställdhetsperspektiv för att klarlägga möjliga konsekvenser för kvinnor och män, flickor och pojkar.

Utgångspunkten är att kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma rätt och möjligheter att forma samhället och sina egna liv. Könsuppdelad statistik är viktig att använda för att synliggöra kvinnors och mäns, flickors och pojkars förutsättningar, levnadsvillkor och möjligheter till inflytande och delaktighet inom olika områden.

Begränsande normer för hur flickor och pojkar ska se ut och bete sig får stora konsekvenser på barn och ungas livsvillkor. I en intervjustudie med barn kommer Barnombudsmannen fram till att barn är tydligt medvetna om, och påverkade av, normer om kön. Barnen redogör i studien för egenskaper, beteenden och attribut som hör till killar respektive tjejer.¹⁹ Barnen berättar också att det blir som tydligast när det är vuxna som uttrycker fördomar om dem genom sina förväntningar eller sitt agerande.

BARNS EGNA RÖSTER

BARN: Jag tycker det är så att om en kille skulle sätta sig och leka med barbie dockor på fritids eller något, då skulle alla säga så här "åh, vad fjantig han är" och så.

INTERVJUARE: Säger folk så om det är en kille som...?

BARN: Ja. Om det är en kille som leker med tjejsaker fast det inte finns tjej- och killsaker och då säger killar "ja, men barbie dockor och tjejsaker, då kan du inte leka med det."

INTERVJUARE: Och vad händer då? Vad tycker den killen som sitter och leker med den där barbie dockan då?

BARN: Han blir ledsen.

Ur **Barns röster om jämställdhet**
Barnombudsmannen 2016

MER INFORMATION:

Du kan läsa mer om jämställdhet och de jämställdhetspolitiska målen hos [Jämställdhetsmyndigheten](#).

ÅLDER

Även ålder är viktigt att både beakta och problematisera när det kommer till barn. Alla barn mellan 0 och 18 år är rättighetsinnehavare enligt barnkonventionen, men när vi ska tillämpa rättigheterna behöver vi anlägga en mer nyanserad förståelse av åldersbegreppet.

Inom genusvetenskaplig forskning har forskare ifrågasatt hur barn och vuxna betraktas som motsatsbegrepp och jämfört detta med hur man traditionellt beskrivit män och kvinnor i motsatsförhållande till varandra.²⁰ Genom att teoretisera ålder och istället för motsatser prata om olika ålderskategorier eller livsfaser kan vi lättare förstå barn och ungas olika behov och förutsättningar. Ett sådan indelning kan innehålla till exempel yngre barn, barndom, tonår och ungdomstid.

FUNKTIONSNEDSÄTTNING

Sverige antog FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning 2008.²¹ Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättning. Mångfald är ett ledord. Målet ska dessutom bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet beaktas.²²

BARNRÄTTSKOMMITTENS REKOMMENDATION

Barnrättskommitténs rekommendationer för att stärka rättigheterna för barn med funktionsnedsättning.

- Kommittén oroas över att barn med funktionsnedsättning utsätts för mer våld än andra barn. Den vill att Sverige ska forska mer om våld mot barn med funktionsnedsättning.
- Kommittén ger Sverige beröm för att det står i lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) att barn ska få vara med och bestämma över stödinsatserna. Men kommittén tycker inte att det räcker. Den vill att Sverige gör mer för att barn med funktionsnedsättning ska få komma till tals.
- Kommittén har noterat att fristående skolor i Sverige kan neka elever med funktionsnedsättning en plats på skolan av ekonomiska skäl. Kommittén menar att det är diskriminerande att vissa barn inte har möjlighet att välja skola på likvärdiga villkor som andra barn. Den vill att Sverige ser till att alla skolor har tillräckligt med resurser för att ta emot alla elever.

Barn och unga med funktionsnedsättning har oftare än andra grupper av barn svårare att få sina rättigheter tillgodosedda. Denna grupp barn är heller inte homogen. För att förstå vilka rättigheter gruppen barn med funktionsnedsättning har, så behöver arbetet utgå ifrån båda konventionerna.

Mydigheten för delaktighet menar att medvetenhet och kunskap om tillgänglighet är en viktig förutsättning för att barn och unga med funktionsnedsättning ska bli delaktiga i olika situationer. Det är viktigt att förstå vad bristande tillgänglighet kan få för konsekvenser för individer i denna grupp. Vid samråd, beslut och andra åtgärder ska länsstyrelsen därför verka för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning. Detta framgår i länsstyrelseinstruktionens punkt fyra.

Tillgänglighet är ett brett begrepp som omfattar både fysiska och kognitiva aspekter. Det handlar om hur väl en lokal eller plats fungerar för barn

med olika behov och förutsättningar. Det handlar också om vad som behövs för att så många barn som möjligt ska kunna vara delaktiga i en verksamhet.²³ Tillgängliga, tydliga och inkluderande sammanhang bäddar för jämlik delaktighet och jämlikt inflytande, medan otillgängliga och komplicerade förutsättningar tenderar att skapa fördelar för vissa och nackdelar för andra.²⁴

MER INFORMATION:

Läs mer om livsvillkoren för barn och unga på [Myndigheten för delaktighets hemsida](#). Här kan du också läsa mer om hur barnkonventionen och konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning kompletterar varandra.

NATIONELLA MINORITETER OCH URFOLK

Sedan år 2000 är samer, tornedalingar, sverigefinnar, romer och judar erkända som nationella minoriteter i Sverige. Minoritetsspråken är samiska, meänkieli, finska, romani chib och jiddisch. I Sverige tillämpas principen om själv-identifikation för att avgöra vilka som ingår i en nationell minoritet. Enligt den svenska minoritetspolitiken är det individen själv som bestämmer om hen vill ingå i en nationell minoritetsgrupp eller inte. Uppskattningsvis tillhör cirka 10 procent av befolkningen en nationell minoritet.

Länsstyrelsen och andra förvaltningsmyndigheter ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som rör dem. Så långt det går ska de även samråda med minoriteterna i dessa frågor. Förvaltningsmyndigheter ska särskilt främja barn och ungas möjligheter till inflytande och samråd i frågor som rör dem och anpassa formerna för detta till deras förutsättningar.

FN:s barnrättskommitté har granskat konventionsstaternas periodiska rapporter och noterat att barn som tillhör ursprungsbefolkningar ställs inför betydande utmaningar. De har svårt att få sina rättigheter tillgodosedda och diskrimineras i strid med konventionens artikel 2 på en rad områden. Till exempel finns det brister i deras tillgång till hälso- och sjukvård och utbildning. Kommittén efterfrågar att staterna ägnar mer uppmärksamhet åt rättigheter för barn som tillhör ursprungsbefolkningar, och åt att främja deras utveckling.²⁵

MER INFORMATION:

Du kan läsa om barnkonventionen på några av de nationella minoritetsspråken på [Minoritetsspråk – Barnombudsmannen](#).

På webbplatsen [minoritet.se](#) hittar du information om bland annat Sveriges minoritetsåtaganden och aktuell lagstiftning samt goda exempel. Där hittar du även reportage där du kan lära dig mer om de nationella minoriteternas kultur, språk och vardag.

VÅLDSUTSATTTHET

Kommittén mot barnmisshandel uppger att ungefär tio procent av alla barn i Sverige har upplevt våld i hemmet någon gång. Fem procent har gjort det ofta.²⁶ Kommittén mot barnmisshandel räknar det som barnmisshandel när en vuxen person utsätter ett barn för fysiskt eller psykiskt våld, sexuella övergrepp, kränkningar eller försummar att tillgodose barnets grundläggande behov.²⁷

Barn drabbas olika av våld. En kartläggning från 2016 visar att flickor är utsatta för sexuella övergrepp, både av vuxna och av jämnåriga, i betydligt större utsträckning än pojkar. Andra riskgrupper var bland annat barn med funktionsnedsättning, barn placerade i familjehem eller HVB (hem för vård och boende) och barn som inte identifierar sig som vare sig pojke eller flicka.²⁸ Försummelse är en typ av våld där barn som grupp är överrepresenterade, och den kan vara särskilt svår att upptäcka.

Artikel 19 i barnkonventionen säger att barnet ska skyddas mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller

försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, innefattande sexuella övergrepp. FN:s barnrättskommitté menar att det är lätt att förbise att våld inte alltid innebär fysisk skada eller avsiktlig skada. Även icke fysiskt våld kan orsaka barn lidande. Till denna kategori hör bland annat psykisk misshandel och försummelse, men även att se våld inom familjen har negativa konsekvenser för ett barn. Idag säger forskare ofta att barn "upplever" våld, medan det förut var vanligare att säga att de bevittnade våldet. Det nya sättet att uttrycka det på sätter barnet och barnets perspektiv på våldet i centrum.²⁹ Att förebygga mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer syftar således till att stärka barnets rätt till trygghet, liv och utveckling.³⁰

MER INFORMATION:

Stiftelsen [Allmänna Barnhuset](#) fick i april 2021 i uppdrag från regeringen att kartlägga förekomsten av våld mot barn i Sverige. Den senaste motsvarande undersökningen genomfördes 2016.

[Brottsförebyggande rådet](#) genomför regelbundet en undersökning om brott i skolan. Den kartlägger bland annat förekomsten av misshandel, sexualbrott, hot och rån. Skolan är en plats som barnen vistas mycket på, men det är också där de är som mest utsatta.

BARNRÄTTSKOMMITTENS REKOMMENDATION

Barnrättskommitténs rekommendationer till Sverige om barn i social utsatthet och barn som utsätts för våld och sexuell exploatering.

- **Att undersöka orsakerna till barnfattigdom.** Kommittén vill att Sverige ser till att inga barn tvingas flytta från sitt hem, till exempel när en familj vräks.
- **Att se till så att anmälningsplikten fungerar när barn far illa.** Kommittén oroas över att antalet fall av barnmisshandel i Sverige har ökat. Den har också noterat att barn som drabbas inte alltid får hjälp. Den vill att Sverige ger barn som utsätts för våld den hjälp de behöver och att fler anmäler till socialtjänsten om de märker att ett barn far illa. Det ska också göras mer för att förhindra att barn drabbas. Till exempel måste personalen i skolan få lära sig att upptäcka när ett barn blir utsatt för våld.
- **Att stärka skyddet för barn mot sexuell exploatering.** Kommittén tycker att Sverige har gjort många bra insatser för att förhindra att barn utsätts för sexuella övergrepp. Till exempel har straffet för grovt sexuellt övergrepp mot barn blivit högre. Men den tycker att det finns flera saker som är väldigt allvarliga, till exempel att barn ibland hamnar i situationer där de tvingas sälja sex mot betalning. Kommittén vill att Sverige gör ännu mer för att förhindra att barn utsätts för sexuella övergrepp eller sexuellt utnyttjande och ger bättre hjälp till dem som utsätts för att de ska kunna må bra igen.

GRUNDPRINCIPER I BARNKONVENTIONEN

Barnkonventionen innehåller bestämmelser om mänskliga rättigheter för barn och ska skydda barn som är en sårbar grupp med särskilda behov. Barnen ska även ses som kompetenta och handlingskraftiga rättighetsinnehavare, som tillför ett unikt perspektiv i beslutsprocesser.

Konventionen ska förstås och läsas som en helhet och innehåller fyra centrala grundprinciper. Dessa är ledande och ingen princip är överordnad den andra. Att de är ledande betyder att alla rättigheter i konventionen ska tolkas i ljuset av dessa principer, men de har också en självständig betydelse. De är principen om barnets rätt till icke-diskriminering (artikel 2), barnets bästa (artikel 3), barnets rätt till liv, överlevnad och utveckling (artikel 6) samt barnets rätt att uttrycka sina åsikter och bli hörd (artikel 12).

Principerna utgör grunden för barnkonventionens barnsyn. Länsstyrelsens verksamheter ska använda dem i ett systematiskt och samordnat barnrättsarbete tillsammans med övriga artiklar i barnkonventionen. Verksamheten behöver därför ha ett gemensamt förhållningssätt till barnrättsfrågor och arbeta barnrättsbaserat.

ARTIKEL 2 I BARNKONVENTIONEN

- Konventionsstaterna ska respektera och tillförsäkra varje barn inom deras jurisdiktion de rättigheter som anges i denna konvention utan åtskillnad av något slag, oavsett barnets eller dess förälders eller vårdnadshavares ras, hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller annan åskådning, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, funktionsnedsättning, börd eller ställning i övrigt.
- Konventionsstaterna ska vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att barnet skyddas mot alla former av diskriminering eller bestraffning på grund av föräldrars, vårdnadshavares eller familjemedlemmars ställning, verksamhet, uttryckta åsikter eller tro.

ALLA BARNS LIKA VÄRDE OCH DISKRIMINERINGSSKYDDET

Barnkonventionen ska tillämpas utan åtskillnad baserad på de skyddade kategorierna ras, hudfärg, kön, språk, religion, politisk eller annan åskådning, nationellt, etniskt eller socialt ursprung, egendom, handikapp, börd eller ställning i övrigt. Detta är inte exakt detsamma som att alla barn ska behandlas lika. Inga barn får diskrimineras och alla barn har lika tillgång till rättigheterna i konventionen.³¹ Skyldigheten att inte diskriminera barn kan enligt barnrättskommittén kräva särskilda åtgärder för enskilda barn, eller grupper av barn, så att deras rättigheter blir tillgodosedda. Staten har en skyldighet att både respektera och tillförsäkra dessa rättigheter. Staten ska avhålla sig ifrån att diskriminera barn, men måste även tillförsäkra barnets rättigheter. Detta innebär att staten aktivt måste vidta åtgärder för att uppfylla rättigheterna genom att bland annat även reglera enskildas agerande så att även de följer diskrimineringsförbudet.

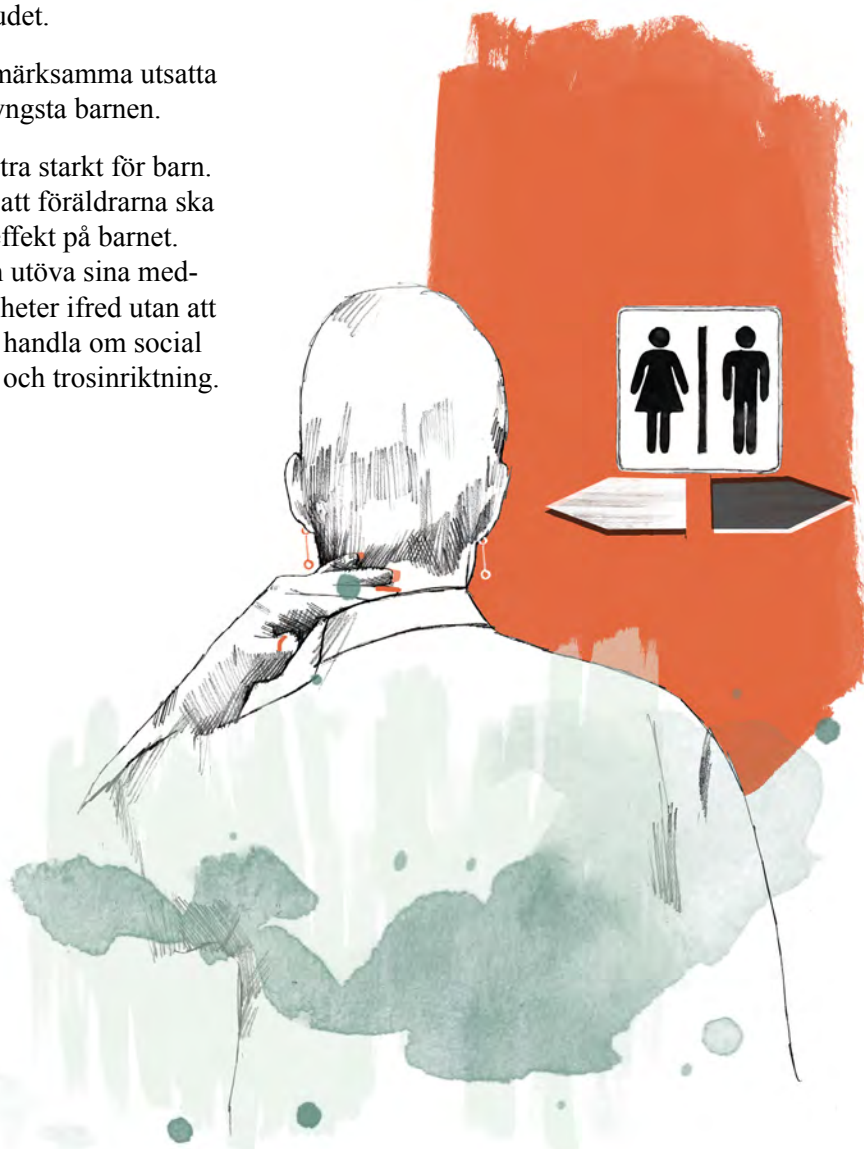
Det är särskilt viktigt att uppmärksamma utsatta grupper av barn och de allra yngsta barnen.

Diskrimineringskyddet är extra starkt för barn. Det skyddar även barnet från att föräldrarna ska diskrimineras om det har en effekt på barnet. Föräldrarna ska få åtnjuta och utöva sina medborgerliga och politiska rättigheter ifred utan att barnet får illa av det. Det kan handla om social ställning, åsikter, verksamhet och trosinriktning.

BARNRÄTTSKOMMITTENS REKOMMENDATION

Barnrättskommitténs rekommendation om att alla barn i Sverige skyddas mot diskriminering.

Kommittén tycker att det är bra att det finns flera lagar i Sverige som förbjuder diskriminering. Men vissa grupper av barn diskrimineras ändå, till exempel barn till föräldrar som inte är födda i Sverige och barn som identifierar sig som homosexuella, bisexuella, transpersoner eller queer. Kommittén vill att Sverige gör det tydligare i lagen att det inte är tillåtet att diskriminera barn på grund av deras ursprung eller kultur. Den vill också att Sverige förbjuder organisationer som uppmanar till hat mot människor på grund av deras ursprung eller kultur.

BARNETS BÄSTA

Begreppet ”barnets bästa” fanns med redan i 1959 års *Deklaration om barns rättigheter*. Barnets bästa är såväl en rättsregel som en rättsprincip och återfinns i artikel 3. Det är en av konventionens mest centrala och omtalade grundprinciper. Viktigt att ha i minnet är att ”barnets bästa” är ett dynamiskt begrepp och kan omöjligen definieras en gång för alla. När vi gör bedömningar av barnets bästa måste vi utgå ifrån det specifika sammanhanget: det enskilda barnet och hans situation. FN:s kommitté för barnets rättigheter har skrivit en allmän kommentar till principen för att göra det lättare att förstå innehållet i artikeln.³² Principen om barnets bästa ska enligt barnrättskommittén tillämpas i förhållande till övriga grundprinciper i konventionen. Artikel 12, som beskriver barnets rätt att uttrycka sina åsikter, är särskilt viktig i sammanhanget. Artikel 3 och artikel 12 kompletterar varandra. Barnets åsikter är en mycket viktig del när man gör bedömningen av vad barnets bästa består av.

Syftet med begreppet ”barnets bästa” är att säkerställa att barn till fullo åtnjuter de rättigheter som erkänns i konventionen. ”Barnets bästa” ska

beaktas att barn till fullo åtnjuter de rättigheter som erkänns i konventionen. ”Barnets bästa” ska beaktas både vid åtgärder som rör enskilda barn och åtgärder som rör grupper av barn. Det innebär att rättigheterna är både individuella och kollektiva.

”Barnets bästa” är en rättslig tolkningsprincip. Om det är möjligt att tolka en regel på olika sätt ska den tolkning som i högst grad tillgodoser barnets bästa ha företräde. Tolkningen av vad barns bästa är måste alltid ligga i linje med innehållet i konventionen.

Alla beslut som påverkar barn ska föregås av en konsekvensanalys. Vilka konsekvenser får beslutet för det enskilda barnet eller för barnen i denna grupp? Den som fattar beslut behöver motivera vad ”barnets bästa” bedöms vara, hur prövningen har genomförts och hur barnets bästa har bedömts gentemot andra intressen. Om ett beslut fattas som inte är i linje med barnets bästa, ska även eventuella kompensatoriska åtgärder redovisas. Beslutsfattaren ska därefter ge återkoppling till det enskilda barnet eller gruppen av barn.

ARTIKEL 3 I BARNKONVENTIONEN

1. Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa.
2. Konventionsstaterna åtar sig att tillförsäkra barnet sådant skydd och sådan omvårdnad som behövs för dess välfärd, med hänsyn tagen till de rättigheter och skyldigheter som tillkommer dess föräldrar, vårdnadshavare eller andra personer som har juridiskt ansvar för barnet, och ska för detta ändamål vidta alla lämpliga lagstiftningsåtgärder och administrativa åtgärder.
3. Konventionsstaterna ska säkerställa att institutioner, tjänster och inrättningar som ansvarar för omvårdnad eller skydd av barn uppfyller av behöriga myndigheter fastställda normer, särskilt vad gäller säkerhet, hälsa, personalens antal och lämplighet samt behörig tillsyn.

BARNETS RÄTT TILL LIV, ÖVERLEVNAD OCH UTVECKLING

Barnets rätt till liv, överlevnad och utveckling är en av barnkonventionens grundläggande principer. Det är också en ledande princip vid tolkning och tillämpning av konventionens övriga rättigheter. Den är grundläggande eftersom barnet måste vara vid liv för att kunna ta del av rättigheterna. Men den syftar inte bara till att försäkra att barnet är vid liv för stunden, utan också till att det ska kunna leva vidare och utvecklas. Barnets rätt till överlevnad och utveckling omnämns i

ARTIKEL 6 I BARNKONVENTIONEN

1. Konventionsstaterna erkänner varje barns inneboende rätt till livet.
2. Konventionsstaterna ska till det yttersta av sin förmåga säkerställa barnets överlevnad och utveckling.

flera artiklar i konventionen, vilka handlar om barnets rätt att få sina grundläggande behov tillgodosedda.

Den första punkten – rätt till livet – är en absolut negativ rättighet, vilket betyder att staten till varje pris ska undvika att beröva något barn livet. Alla födda barn omfattas av barnkonventionen. Däremot regleras inte det ofödda barnets rättsliga ställning. Konventionsbestämmelserna ger staterna stor frihet att utforma sina egna abortlagstiftningar. Vidare så är även dödsstraff förbjudet enligt artikel 37 i barnkonventionen.

Andra punkten – rätt till överlevnad och utveckling – är en positiv och relativ rättighet såtillvida att staten till det yttersta av sin förmåga ska säkerställa att barnet överlever, växer upp och utvecklas till vuxen ålder. Med andra ord ska staten försäkra att barnet får en god framtid. Skyldigheten är omfattande. Den handlar inte enbart om barnets fysiska hälsa utan även om den mentala, andliga, moraliska, psykologiska och sociala utvecklingen. Alla aspekter av barnets utveckling ska tillgodoses.

BARNETS RÄTT ATT UTTRYCKA SINA ÅSIKTER OCH BLI HÖRD

Artikel 12 lyfter fram barnets rätt att bilda åsikter, uttrycka dem och få dem beaktade i alla frågor som berör barnet. Det är inkluderandet av denna princip som särskiljer barnkonventionen från alla tidigare rättsliga dokument inom barnrättsområdet. Artikeln återspeglar konventionens barnsyn: barnet har rättigheter och ska vara delaktigt i och ha inflytande över sitt liv och det

ARTIKEL 12 I BARNKONVENTIONEN

1. Konventionsstaterna ska tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.
2. För detta ändamål ska barnet, i alla domstolsförfaranden och administrativa förfaranden som rör barnet, särskilt beredas möjlighet att höras, antingen direkt eller genom en företrädare eller ett lämpligt organ och på ett sätt som är förenligt med nationella procedurregler.

sammanhang det återfinns i. När åsikterna beaktas ska hänsyn tas till barnets ålder och mognad. Detta gäller i alla domstolsförfaranden och administrativa förfaranden som rör barnet. Barnet har inte rätt till självbestämmande utan enbart till att delta i besluten, men rättigheten är av oerhörd praktisk betydelse. Rättigheten återfinns ofta i våra speciallagar, exempelvis i socialtjänstlagen.

Staten ska aktivt hjälpa barnet att göra sin röst hörd. Konventionen utgår ifrån att barn redan från tidig ålder har en åsikt och en rätt att dels få uttrycka den fritt, dels att få den beaktad. Det finns olika sätt att göra barnets åsikter hörda. Antingen sker det direkt genom barnet eller via företrädare eller ett lämpligt organ. I detta skede är det av vikt att särskilja barnets åsikt med barnets bästa.

Artiklarna 2, 3, 6 och 12 kompletterar varandra, men åsiktsfriheten och rätten att bli hörd är särskilt viktig i relation till artikel 3. Det beror på att barnets åsikter är en viktig del i bedömningen av barnets bästa.³³ Kom bara ihåg att det är en rättighet, inte en skyldighet, för barnet att uttrycka sina åsikter.

FN:s barnrättskommitté har utarbetat en särskild kommentar till grundprincipen om barnets rätt att uttrycka sina åsikter och bli hörd.³⁴

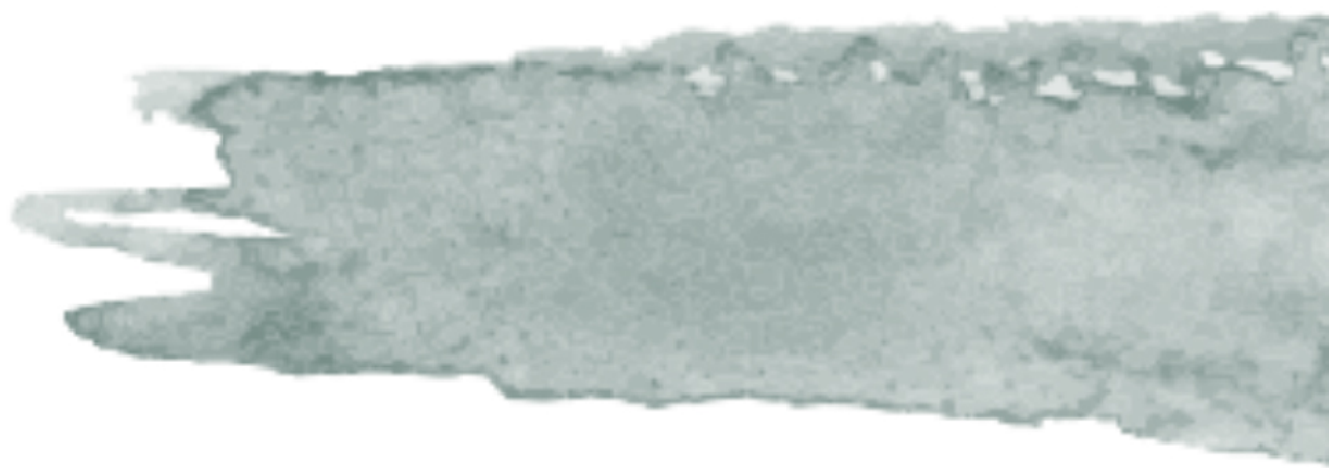
KÄLLOR

- ¹ Regeringsbeslut, Uppdrag att samordna och utveckla länsstyrelsernas tillämpning av barnets rättigheter samt stödja arbetet med att säkerställa tillämpningen av barnets rättigheter i kommuner och landsting (dnr. A2019/01274/MRB)
- ² Barnkonventionen och svensk rätt (SOU 2020:63)
- ³ Vägledning vid tolkning och tillämpning av FN:s konvention om barnets rättigheter (Ds 2019:23)
- ⁴ Lag (1993:335) om Barnombudsman
- ⁵ Vägledning vid tolkning och tillämpning av FN:s konvention om barnets rättigheter (Ds 2019:23)
- ⁶ Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 14 (2013) om Barnets rätt att få sitt bästa satt i främsta rummet
- ⁷ Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 14 (2013) om Barnets rätt att få sitt bästa satt i främsta rummet
- ⁸ Prövning av barnets bästa - ett stödmaterial för beslutsfattare och tjänstepersoner (2020), Barnombudsmannen
- ⁹ Lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter
- ¹⁰ Frågor och svar om barnkonventionen som lag, Regeringen
- ¹¹ Barnkonventionen som svensk lag, Regeringen
- ¹² Barnets rättigheter, Regeringen
- ¹³ Mål för barnets rättigheter, Regeringen
- ¹⁴ Strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige, Regeringen
- ¹⁵ Hur beakta barns intressen i fysisk planering? (2002) Länsstyrelsen Skåne samt Barnkonventionen i den fysiska planeringen (2009) Länsstyrelsen i Västra Götalands län.
- ¹⁶ Barn och unga, Myndigheten för delaktighet
- ¹⁷ Jämställdhetsintegrering med intersektionellt perspektiv - en handledning för dig som arbetar med jämställdhetsintegrering på myndighet (2014) Nationella sekretariatet för genusforskning, Göteborgs universitet
- ¹⁸ Ibid
- ¹⁹ Barns röster om jämställdhet (2016) Barnombudsmannen
- ²⁰ Thorne, B. Re-visioning women and social change – Where are the Children? Gender & society, Vol. 1 (1), 1987.
- ²¹ FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, Myndigheten för delaktighet
- ²² Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken (Prop 2016/17:88)
- ²³ Ett hållbart barnrättsarbete, Myndigheten för delaktighet
- ²⁴ Ibid
- ²⁵ Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 11 (2009) om Barn som tillhör ursprungsbefolkningar och deras rättigheter enligt konventionen
- ²⁶ Barn och misshandel - En rapport om kroppslig bestraffning och annan misshandel i Sverige vid slutet av 1900-talet (SOU 2001:18)
- ²⁷ Barnmisshandel - Att förebygga och åtgärda (SOU 2001:72)

- ²⁸ Jernbro Carolina och Janson Staffan, Våld mot barn 2016 – En nationell kartläggning, Stiftelsen Allmänna Barnhuset
- ²⁹ Barn som upplever pappas våld mot mamma – vad säger forskningen? (2007), Nordisk sosialt arbeid
- ³⁰ Makt, mål och myndighet - feministisk politik för en jämställd framtid (Skr. 2016/17:10)
- ³¹ Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 5 (2003) om Allmänna åtgärder för genomförandet av konventionen om barnets rättigheter (artikel 4, 42 och 44.6)
- ³² Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 14 (2013) om Barnets rätt att få sitt bästa satt i främsta rummet
- ³³ Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 14 (2013) om Barnets rätt att få sitt bästa satt i främsta rummet, s. 43 och 89, samt barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 12 (2009) om Barnets rätt att bli hörd
- ³⁴ Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 12 (2009) om Barnets rätt att bli hörd

Andra källor består av referensmaterial på området, bland annat från Barnombudsmannen, Sveriges Kommuner och Regioner, Myndigheten för Delaktighet, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Barnrättskonsulterna, Boverket, Rädda barnen, Unicef och länsstyrelserna.

Länsstyrelserna